

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET

Anita Barišić

**Istraživanje čitateljskih potreba i interesa
učenika osnovne škole**

(DIPLOMSKI RAD)

Rijeka, 2016.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
FILOZOFSKI FAKULTET
Odsjek za kroatistiku

Anita Barišić

Matični broj: 20271

Istraživanje čitateljskih potreba i interesa učenika osnovne škole

DIPLOMSKI RAD

Diplomski studij: Hrvatski jezik i književnost/Filozofija

Mentorica: prof. dr. sc. Karol Visinko

Rijeka, prosinac 2016.

Sažetak

Tema je ovoga diplomskoga rada *Istraživanje čitateljskih potreba i interesa učenika osnovne škole*. Temeljni je cilj rada prikazati teorijski sadržaj o čitanju kao cjeloživotnoj aktivnosti i jezičnoj djelatnosti u nastavi hrvatskoga jezika, uključujući neke od najvažnijih čitateljskih elemenata poput književnog odgoja u obitelji, motivacije za čitanje, čitanja kao školske obveze i čitanja kao užitka te knjižnice kao važnog čimbenika u promicanju čitanja. Teorijski sadržaji poslužili su kao dobar temelj za istraživanje koje je provedeno na uzorku od 86 učenika sedmih i osmih razreda Osnovne škole Nikola Tesla u Rijeci. Rezultati su pokazali kako je utvrđivanje čitateljskih potreba i interesa učenika nužno radi unaprjeđivanja nastave hrvatskoga jezika i stvaranja trajne čitateljske publike, budući da učenici nemaju dovoljno razvijenu naviku čitanja.

Ključne riječi: čitanje, čitateljske potrebe, čitateljski interesi

Summary

The topic of this master's thesis was *The research of the readers' needs and the interests of elementary school students*. The fundamental goal of this work was to present the theoretical content about reading as a lifelong activity and language activities in Croatian language classes, including some of the most important reading elements such as: literary education in families, motivation for reading, reading as an obligation in schools and reading for pleasure, as well as libraries as an important factor in promoting reading. The theoretical contents served as a good basis for the research conducted among 86 students of seventh and eighth classes of Elementary school Nikola Tesla in Rijeka. The results

indicated that establishing the readers' needs and students' interest was necessary for improving Croatian language classes and establishing a permanent readers' public since students do not have the habit of reading developed enough.

Keywords: reading, readers' needs, readers' interests

Sadržaj

1. Uvod	1
2. O čitanju	3
2. 1. Čitanje kao jezična djelatnost u nastavi Hrvatskoga jezika	5
2.2. Književni odgoj u obitelji (početni interes za čitanje)	6
2.3. Motivacija za čitanje	9
2.3. Čitanje u slobodno vrijeme (čitanje kao užitak)	11
2.4. Čitanje kao školska obveza	15
2.4.1. Školska lektira	16
2.5. Utjecaj čitanja na oblikovanje pogleda na svijet	19
2.6. Utjecaj čitanja na obogaćivanje jezičnog izraza (učenički rječnik)	21
3. Učenici i knjižnica	23
3.1. Uloga školske knjižnice u razvoju čitanja	24
4. Istraživanje	27
4.1. Predmet istraživanja	27
4.2. Ciljevi istraživanja	27
4.3. Istraživačke hipoteze	28
4.4. Uzorak istraživanja	28
4.5. Metoda istraživanja	29
5. Rezultati istraživanja i interpretacija dobivenih rezultata	31
5.1. Zaključak istraživanja	53
6. Zaključak	58
7. Literatura	60
8. Prilog	65

1. Uvod

Pitanjima čitateljskih potreba i književnih interesa učenika bave se brojni metodičari dugi niz godina, a zanimanje za probleme čitanja u Hrvatskoj javlja se šezdesetih godina 19.stoljeća. (Sabolović-Krajina, 1995:60) Ono što se pokušavalo i dalje se nastoji istražiti su, primjerice, pitanja poput omiljenih književnih vrsta učenika, tema koju okupiraju njihovu pažnju, problem motivacije za čitanje ili na općenitoj razini razvijanje navike čitanja.

Čitanje kao psihološki i društveni proces počinje se razvijati već u djetinjstvu, pod utjecajem književnog odgoja u obitelji, za što su najviše zaslužni oni koji su djeci najbliži poput roditelja ili skrbnika, koji djecu putem slikovnica i kratkih priča upućuju na književnu riječ. Stvaranje čitateljskih navika u ovom razdoblju po brojnim je metodičarima, psiholozima i pedagogima važan temelj za razvoj čitateljske kulture tijekom cjelokupnog odrastanja.

Kako bi dijete uopće stvorilo naviku čitanja potrebno je razvijati različite strategije motivacije za čitanje jer cilj je u konačnici stvoriti motiviranog čitatelja, koji će nadvladati mukotrpan zadatak čitanja školske lektire i posezati za knjigom kada god bude u prilici. Motiviranom čitatelju čitanje kao školska obveza neće biti razlog za udaljavanje od čitanja – takav čitatelj bit će sposoban prihvatiti ulogu čitanja u obrazovne svrhe kao jednako vrijednu čitanju u slobodno vrijeme, odnosno čitanju iz užitka.

Tek tada učenik kao čitatelj postaje svjestan da čitanje u velikoj mjeri utječe na njegov život, bilo da proširuje ili mijenja njegov pogled na svijet, ili pak, obogaćuje njegov jezični izraz.

Vidimo, dakle, da životni put čitanja započinje u djetinjstvu, u obitelji, a nastavlja se u odgojno-obrazovnom radu s učiteljima i nastavnicima, ali i knjižničarima. Narodne i školske knjižnice imaju vrijednu ulogu u stvaranju navika čitanja i razvoju čitateljske kulture, stoga je vrlo važno da knjižničari

budu svjesni potreba i interesa svojih korisnika te da putem različitih usluga i sadržaja kod učenika razviju trajni interes za čitanje.

Kako ne bi sve ostalo na teorijskim promišljanjima, odabrala sam teorijski sadržaj iznesen u prvom dijelu ovoga diplomskoga rada osuvremeniti istraživanjem putem ankete, za koju smatram da može pružiti korisna saznanja o čitateljskim potrebama i interesima učenika, s ciljem da se rezultati istraživanja odraze u neposrednoj komunikaciji između učenika i nastavnika u odgojno-obrazovnom radu.

2. O čitanju

Budući da se sam diplomski rad temelji na čitanju kao nadređenom pojmu, potrebno je ponuditi i definiciju pojma čitanje. Postoje brojne definicije čitanja, osobito zbog složenosti tog pojma, pa ga tako Meta Grosman definira kao *višeslojan složen proces koji se razvija od početnoga prepoznavanja, u kojem čitatelj od grafičkih sastavnica kruga i pravca, od kojih su sastavljena sva slova abecede, razabire riječi i iskaze te njihovim međusobnim povezivanjem "proizvodi" ili "oblikuje" razumljivo značenje...* (Grosman, 2010:20)¹, a prema Rosandiću je čitanje *višestruko složena djelatnost: tjelesna, duhovna, jezična, spoznajna, komunikacijska, stvaralačka*. (Rosandić, 2005:175) Rosandićeva definicija ukazuje na to da se čitanjem osim metodike bavi i psihologija koja čitanje također vidi kao složenu djelatnost koja podrazumijeva komunikaciju odnosno razumijevanje pročitana, ali ujedno obuhvaća i proces čitanja koji obuhvaća nekoliko različitih aspekata. (više u Vizek Vidović i dr, 2003:377)

Postoje brojne vrste čitanja: početno čitanje, automatizirano čitanje, brzo čitanje, čitanje s razumijevanjem, usmjereno čitanje, samostalno čitanje, spoznajno, analitičko i sintetičko čitanje, problemsko, kritičko i stvaralačko čitanje, interpretativno čitanje, čitanje po ulogama, čitanje u sebi i čitanje naglas, (više o vrstama čitanja u Rosandić, 2005:177-190; Visinko, 2014: 74-94) koje se razvijaju spontano ili tijekom književnog odgoja i obrazovanja u nastavi hrvatskoga jezika, kao što postoje i brojni tipovi čitatelja: naivno-realistički, romantični, intelektualni, interaktivni, estetski, funkcionalno-pragmatični, emocionalno-fantazijski, racionalno-intelektualni, literarni, hedonistički, površni, aktivni, povremeni, trajni, svestrani, svjesni, profesionalni, obični, kritički, nekritički i anegdotski. (Rosandić, 2005:190-193) Sve to predstavlja

¹ Meta Grosman još napominje kako se taj složeni proces pretpostavlja niz odnosa – odnos između jezika i pojavnog svijeta, odnos ljudi prema značenju i jeziku te odnos ljudi prema njihovu mjestu u svijetu (Grosman, 2010:20), a o čitanju govori i kao jednom od najkompleksnijih oblika ljudskoga društvenoga ponašanja (Grosman, 2010:21)

ukupnost različite čitateljske kulture² koja obuhvaća svakog pojedinca u procesu čitanja.

Iako čitanje vidimo primarno kao jezičnu djelatnost koja se ostvaruje u predškolskom razdoblju, a razvija putem odgoja i obrazovanja djece/učenika, čitanje jest puno više od toga. Čitanje je aktivnost koja svoj početak pronalazi u pričama i slikovnicama, ali potom dobiva općepriznatu vrijednost: prestajemo ju promatrati samo u kontekstu knjige³ i postaje aktivnost koja prožima svaki aspekt čovjekova života, jedna od najvažnijih cjeloživotnih aktivnosti, zato se danas čitalačka pismenost provjerava s gledišta čitanja u osobne (privatne) svrhe, zatim u obrazovne svrhe, profesionalne te naposljetku javne svrhe. (Visinko,2014:76 – 77)

²Kultura čitanja predstavlja ukupnost manifestiranja potreba, navika i interesa za knjigom i čitanjem (Leburić, 2011:12), a Stričević Ivanka nadodaje da se određuje kao proces, a ne kao završeno postignuto stanje. (Stričević, u Javor, 2009:42.) O kulturi čitanja govori i Visinko i definira ju kao interakcijsko čitanje tekstova različitih stilova kao što su beletristički, znanstveni, publicistički tekst ali i svi zapisi recipijenta o pročitanoj. (Visinko, 2001:165)

³Čitanje zapravo obuhvaća komunikaciju na tri razine – komunikaciju između autora, knjige i čitaoca, a tek u toj komunikaciji knjiga dobiva svoju vrijednost i postaje kulturno dobro. (Kermek-Sredanović, 1985:6)

2. 1. Čitanje kao jezična djelatnost u nastavi Hrvatskoga jezika

Hrvatski jezik predmet je koji se kontinuirano pojavljuje tijekom cjelokupnog osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja stoga ga možemo smatrati jednim od temeljnih predmeta u obrazovanju i svakako jednim od najsloženijih predmeta. (Težak:1996; Visinko:2010) Tome u prilog svjedoči činjenica da se nastavni predmet Hrvatski jezik ostvaruje u četiri predmetna područja: jezik, književnost, jezično izražavanje i medijska kultura. Sva četiri predmetna područja međusobno se prožimaju i dopunjuju, a prema načelu međupredmetnog povezivanja u poveznici su i s ostalim nastavnim predmetima. Kada govorimo o cilju poučavanja, odnosno učenja hrvatskoga jezika na uopćenoj razini, možemo reći da je to razvijanje jedne od temeljnih kompetencija, a to je kompetencija komunikacije na materinskom jeziku.⁴ Ta je kompetencija učeniku potrebna kako bi se uključio u društvenu komunikacijsku jezičnu praksu, a obuhvaća tri sastavnice: lingvističku, sociolingvističku i pragmatičnu kompetenciju. (Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje, 2005.)

Stjecanje komunikacijske jezične kompetencije usmjereno je razvijanju temeljnih jezičnih djelatnosti slušanja, govorenja, čitanja i pisanja koje se ostvaruju u svim predmetnim područjima. Slušanje i govorenje osnovne su jezične djelatnosti koje se spontano usvajaju u prvim godinama djetetova života, dok su čitanje i pisanje složene jezične djelatnosti koje je potrebno poučavati, odnosno učiti.⁵ Stoga je nastava Hrvatskoga jezika u prvom obrazovnom ciklusu

⁴Kompetencija komunikacije na materinskom jeziku važna je i u razvijanju ostalih sedam kompetencija: komunikacija na stranim jezicima, osnovna kompetencija u matematici, prirodoslovlju i tehnici, digitalna kompetencija, učiti kako učiti, socijalna i građanska kompetencija, kompetencija inicijativnosti i poduzetnosti te razvijanje kulturne svijesti i kulturnoga izražavanja (Visinko, 2014. 46-47)

⁵U zborniku *Čitanje – obaveza ili užitak* ističe se razlika između jezičnih djelatnosti slušanja i čitanja. Autorice rada smatraju kako se razlika očituje u tome da je čitanje posredovano simboličkom razinom pisma, što se prije

usmjerena razvijanju učenikove komunikacijske sposobnosti kako bi se što lakše snalazio u svakodnevnim komunikacijskim situacijama, dok se u drugom i trećem obrazovnom ciklusu postupno razvija lingvistička svijest, odnosno znanje o jeziku, ali opet sve u svrhu funkcionalne primjene jezika.⁶

Čitanje se kao jezična djelatnost u nastavi Hrvatskoga jezika⁷ najviše ostvaruje u predmetnom području književnost. U nastavi književnosti učenicima se omogućuje razvijanje razumijevanja i osjetljivosti za književnoumjetničku riječ, potiče ih se na uočavanje važnosti i potrebe čitanja, osobito samostalnog čitanja, odnosno čitanja iz užitka. Razvijanje čitateljskih⁸ navika važan je dio nastave književnosti koji omogućava obogaćivanje vlastitog iskustva, povezivanje s iskustvom književne fikcije te stjecanje kulture čitanja.

2.2. Književni odgoj u obitelji (početni interes za čitanje)

U nastavi, ali i u životu općenito kako bismo pripremili recipijenta na primanje određenih sadržaja i iskustava važan je motivacijski, početni interes koji će doprinijeti većoj usredotočenosti na taj sadržaj.⁹ (Visinko, 2014:48)

svega odnosi na nekadašnji prijenos riječi usmenim putem, dok danas, smatraju autorice, samo pismene kulture imaju šansu za opstanak u jezičnom smislu. (Peti-Stantić; Stantić, u Javor, 2009:5)

⁶Prvi obrazovni ciklus obuhvaća prva četiri razreda osnovne škole, drugi obrazovni ciklus obuhvaća peti i šesti razred, treći obrazovni ciklus sedmi i osmi razred, a četvrti obrazovni ciklus obuhvaća prvi i drugi razred srednjih strukovnih i umjetničkih škola te sva četiri razreda u gimnazijama. (Nacionalni okvirni kurikulum, 2010:19)

⁷Jedna od svrha učenja nastavnog predmeta Hrvatski jezik jest razvijanje čitateljskih potreba i razvijanje čitateljskih navika (Nastavni plan i program za osnovnu školu: public.mzos.hr/fgs.axd?id=20542 (20.10.2016))

⁸U literaturi se podjednako koriste pojmovi čitateljski/čitalački u smislu navike, kulture, interesa, potreba, a u ovom radu ću se opredijeliti za korištenje pojma čitateljski s obzirom na naslov ovog diplomskog rada.

⁹Iako početni interes za čitanje vežemo uz predškolsko razdoblje, početni interes za čitanje zapravo primjenjujemo na svakom nastavnom satu u školi kroz motivaciju.

Djeca se s književnoumjetničkim svijetom susreću još u predškolsko doba, a taj se put nastavlja tijekom književnog odgoja i obrazovanja u školi obuhvaćajući nastavne i izvannastavne djelatnosti, a osobito nastavu školske lektire. Bogatstvo književnoumjetničke riječi oplemenjuje živote najmlađih recipijenata prvotno stjecanjem iskustva slušanja, a zatim tijekom razvijanja samostalnoga čitanja književnih djela. Čitanje u predškolskom razdoblju odličan je temelj za stvaranje odnosa prema umjetnosti riječi i odlična motivacija za savladavanje početnog čitanja u osnovnoj školi. (Kermek-Sredanović, 1985:12)

Najprije se, dakle, razvija osjetljivost za slušanje – recipijent sluša čitanje, kazivanje ili pričanje. (Visinko, 2009:21) Početni interes za čitanje započinje upravo u predškolskom razdoblju i to u krugu obitelji¹⁰, za što su najviše zaslužni roditelji, odnosno odgojitelji djeteta te svi koji skrbe o njemu (Visinko, 2014:49-50), a uloga roditelja, odnosno obitelji važna je u razvijanju čitateljskih navika i interesa kod djece, osobito motiviranjem putem vlastitog iskustva čitanja. (Stričević, u Javor:1999:87-89)

Mnogi istraživači, metodičari, psiholozi i pedagozi utvrdili su da redovito čitanje djetetu poboljšava njegove govorne sposobnosti koje su nužan preduvjet čitateljskih sposobnosti i kasnijega napretka u školi. Čitanjem se ne razvijaju samo čitateljske sposobnosti i vještine, već čitanje i jezični razvoj omogućuju djetetov kognitivni razvoj. (uz mnoge psihologe i Grosman, 2010:86)

Sve započinje slušanjem, čitanjem slikovnica i kazivanjem dječjih priča, bajki i basni. Slušanje potiče drugu jezičnu djelatnost – govorenje pa tako dijete ima želju razgovarati o pročitanoj tj. odslušanom. Na taj način potiče se zanimanje za čitanje. Iskustvo slikovnice u životu djeteta igra važnu ulogu, međutim kao što je svojim istraživanjima višekratno potvrdila Karol Visinko

¹⁰Uloga obitelji u razvijanju čitateljskih vještina kod djece ostvaruje se kroz njihove materijalne mogućnosti, stavove i navike u vezi s čitanjem, poticanje čitateljske aktivnosti i sl., a dokazano je da će se čitateljske vještine najbolje razviti u onim obiteljima u kojima članovi i sami vole i cijene knjige te uživaju u njoj (Čudina-Obradović, 2014:48;53)

utjecaj je ponajviše ostvaren na razini govornik – recipijent, odnosno djeca više pamte onoga tko je čitao ili kazivao, a osobito ozračje u kojemu se čitalo. (Visinko, 1999; 2000; 2009; 2014) Susreti djece s takvim oblikom književnoumjetničke riječi već u najranijem razdoblju njihova života rezultiraju time da djeca već i prije polaska u školu pokazuju interes prema sadržajima kojima će se baviti tijekom književnog i jezičnog odgoja i obrazovanja u školi. Lovro Škopljanac govori o tzv. neprofesionalnom čitatelju kojeg odlikuje odsustvo kritičarskog stava prema pročitanoj djelu. (Škopljanec, 2004:14) Neprofesionalni čitatelj, odnosno dijete koje se nalazi u procesu učenja čitanja tj. u počecima svoje čitateljske aktivnosti svakako neće nakon pročitanoj djela ući u analizu ili kritiku tog djela.

U članku *Čitanje i dijete* ističe se kako dijete treba čitati samo radi zanimljivosti ili vrijednosti onoga što čita, isključujući bilo kakvo vježbanje čitanja ili analiziranje pročitanoj. (Bettelheim i Zelan, u *Javor*, 1999:16) Ono što je zadaća roditelja, učitelja odnosno nastavnika jest usmjeriti dijete prema stjecanju navike i kulture čitanja. Zato je važno da odrasli prilikom čitanja djeci otkrivaju različite vrste književnih i neknjiževnih tekstova. To znači da im čitaju primjerice bajke, basne, poeziju, ali i zanimljive članke iz časopisa i novina. Važno je da o njima napose nakon čitanja i razgovaraju. Ali isto tako važno je da usmjere dijete i na drugačije susrete s knjigom, kao što su posjeti knjižarama, knjižnicima ili digitalnim izvorima. Na taj će se način razvijati potreba za čitanjem u osobne, nešto kasnije u obrazovne i javne, te konačno u poslovne svrhe. (Visinko, 2014:13)

Na mrežnim stranicama možemo vrlo često pronaći članke koji govore o važnosti početnog interesa za čitanje, odnosno o odgovornosti roditelja u ostvarivanju tog početnog interesa. Na web stranici Osnovne škole Gradac nalazi se članak koji upravo o tome govori, a roditelje se potiče na zajedničko

čitanje i razgovor o pročitanoj. ¹¹ Ukazala sam na to jer je u današnje vrijeme puno roditelja koji ističu kako se nemaju vremena baviti nevažnim pitanjem zašto njihova djeca ne čitaju. Razlog činjenici kako danas sve manje mladih osoba pronalazi užitak u čitanju kao primjerice aktivnosti u slobodno vrijeme svakako možemo pronaći i u utjecaju obitelji čiji je primarni cilj u ovom smislu pozivanje i poticanje na spoznavanje ljepote svijeta riječi.

Rano i održivo promicanje učenikova zanimanja za čitanje od ključne je važnosti, kako se ističe u dokumentu Poučavanje čitanja u Europi, a kontinuirano razvijanje zanimanja za čitanje važno je koliko i održati pozitivni stav prema čitanju u svakom trenutku. ¹²

2.3. Motivacija za čitanje

Uspješnost vještine čitanja uvelike ovisi o motivaciji za čitanje pa možemo reći da je motivacija¹³ zapravo prvi korak u počecima razvoja čitanja, koji se ponavlja tijekom procesa učenja čitanja, ali i tijekom razvoja cjelokupne kulture čitanja, čitateljskih potreba i interesa. Ono što se pitaju već odgojitelji i svi koji se brinu o razvijanju početnog interesa za čitanje, a kasnije učitelji i nastavnici jest kako kod djeteta, tj. učenika pobuditi interes za riječ, odnosno čitanje.

Za razliku od govora koji najčešće nastaje spontano i ne zahtijeva osobitu motivaciju (jer je dijete samo po sebi motivirano da se izrazi, da nešto dobije),

¹¹http://os-gradac.skole.hr/skola/knjiznica?news_id=101

¹² eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/thematic_reports/130HR.pdf

¹³ Motivacija se definira kao sve ono što nas pokreće i što usmjerava našu aktivnost. Ona uključuje potrebe, interese, vrijednosti, stavove, težnje i poticaje. (Kolić-Vehovec, 1998:108)

za čitanje je potreban *duboki mentalni angažman i snažna motivacija* (Čudina-Obradović, 2014:251) jer zbog svoje složenosti čitanje zahtijeva veću aktivnost, a samim time to je aktivnost koju dijete treba zavoljeti i na koju ga treba znati motivirati. U literaturi se najčešće govori o unutarnjoj (intrinzičnoj) i vanjskoj (ekstrinzičnoj) motivaciji. Unutarnja motivacija odnosi se na djetetovu želju da razumije tekst i postigne užitek čitanja, dok se vanjska motivacija odnosi na to da dijete želi postići neki cilj kao što je dobivanje dobre ocjene ili zadovoljstvo roditelja. (Čudina-Obradović, 2014:253) Unutarnja i vanjska motivacija zapravo ne isključuju jedna drugu, pa se tako uključenost u čitanje kao unutarnja motivacija može vrlo lako povezati s usmjerenošću na ocjene što je vanjska motivacija za čitanje. (Pečjak, i dr., 2009:259)

Psiholozi tvrde da postoji jasna razlika između motiviranog i nemotiviranog čitača. Motivirani čitači češće će posezati za knjigom, ostat će ustrajni kada naiđu na prepreke tijekom čitanja, bit će spremni razgovarati o pročitanoj, pamtit će ono što su pročitali, a čitanje će za njih postati ugodan emocionalni doživljaj i važan dio njihove svakodnevice.¹⁴ S druge strane, nemotivirani čitači najčešće će tražiti izgovore da ne moraju čitati te će radije birati bilo koju drugu aktivnost, čitat će samo kada moraju izvršiti neki zadatak, gotovo nikada neće posegnuti za samostalnim čitanjem, a kao posljedica toga najčešće se radi o tome da su nemotivirani čitati ujedno i loši čitači zbog nedovoljno vježbe. (Čudina-Obradović, 2014:252-255)

Uspješnost se, dakle, poučavanja čitanja temelji i na razvijanju motiviranog čitača, međutim isto tako vidljivo je da je pojam motivirani čitač individualizirana pojava što znači da se u poučavanju čitanju treba osvrnuti na različite tipove čitača prema motiviranosti, odnosno da motivacija za čitanje podrazumijeva individualizirani pristup djetetu/učeniku od samog početka

¹⁴Ovdje je važno naglasiti kako motivirani čitač ne mora ujedno biti i čitač koji izrazito voli knjigu, tj. moguće je da postoji izrazito motivirani čitač koji je dobro savladao vještinu čitanja, ali ne čita iz užitka već zbog nekih vanjskih razloga kao što je primjerice dobra ocjena ili sl.

procesa učenja čitanja koji neprekidno traje tijekom cjelokupnog odgoja i obrazovanja.¹⁵

Čitateljska motivacija mijenja se tijekom odrastanja, a istraživanja pokazuju da osobito u višim razredima osnovne škole opada interes za čitanje iz užitka, što je rezultat školskog čitanja, odnosno čitanja lektire koje za njih predstavlja mukotrpan zadatak. Tada je potrebno motivaciju za čitanje temeljiti na učenikovim potrebama i interesima, nudeći teme koje su njima važne i zanimljive te tako postupno obnavljati izgubljenu motivaciju za čitanje.

2.3. Čitanje u slobodno vrijeme (čitanje kao užitak)

Postoje brojne aktivnosti koje zaokupljaju mlade ljude u njihovo slobodno vrijeme.¹⁶ S obzirom na brojne obveze i aktivnosti koje su sami odabrali ili su im nametnute, činjenica je da mladi ističu kako im tijekom dana ostaje mala količina slobodnog vremena što svakako utječe na izbor aktivnosti kojom će se baviti. Pretpostavlja se kako najviše slobodnog vremena otpada na aktivnosti poput gledanja televizije, bavljenja sportom, provođenja vremena na internetu ili izvan kuće, međutim, iako vjerojatno nije najomiljenija aktivnost, čitanje je svakako jedan od izbora. Anči Leburić smatra kako kompjuterizacija, informatizacija i medijalizacija "ne prijete" knjizi, već ju štoviše obogaćuju jednom novom formom stavljajući je u elektronički oblik i čineći je tako pristupačnijom današnjem načinu života mladih. (Leburić, 2011: 13)

¹⁵Istraživanja su pokazala kako čak i djeca koja dobro čitaju gube motivaciju nakon drugog razreda, a osobito u adolescenciji stoga motivaciju ne možemo vezati isključivo uz početni interes za čitanje, odnosno početak procesa učenja čitanja. (Čudina-Obradović, 2014:264-265)

¹⁶Suvremena istraživanja pokazuju da čitanje knjiga gubi utrku s gledanjem televizije, korištenjem računala ili slušanjem glazbe (Sabolović-Krajina, 2003:35)

Modernizacijom, razvojem tehnologije, novih medija¹⁷ i sve ubrzanijim načinom života mijenja se i stav mladih prema slobodnom vremenu, tj. prema izboru aktivnosti kojom će se baviti. Tako je istraživanje koje je 1989. godine objavila Dijana Sabolović-Krajina pokazalo kako je čitanje knjiga aktivnost koja je vrlo raširena i visoko rangirana u tablici korištenja slobodnog vremena (Sabolović- Krajina, 1989:77) a istraživanje koje je 2012. i 2013. proveo *Centar za zdravo odrastanje IDEM i ja* u sklopu projekta *Zajednica koja brine* pokazalo je kako se mladi uopće ne bave ili se samo ponekad bave aktivnošću čitanja knjiga u slobodno vrijeme.¹⁸ Danko Plevnik smatra da se čitatelju 21. stoljeća nameće ozbiljan zadatak da zbog velike konkurencije različitih medija odabere onaj koji se može najviše približiti tzv. teksturi rukopisa. Prema njemu, dakle, knjiga kao medij nije u potpunoj opasnosti da bude zamijenjena drugim medijima u smislu da se više ne čita, već se nameće pitanje koji medij odabrati kako bi dospjeli do idealnog teksta. (Više u Plevnik, 2006: 30 – 36)

U istraživanju o *Čitateljskim potrebama i interesima studenata* kojega sam provela u siječnju 2016. godine u sklopu izbornog kolegija *Čitanje i pisanje u školi*, rezultati su pokazali da je čitanje najmanje zanimljiva slobodna aktivnost studenata, dok se najveći broj studenata u slobodno vrijeme služi internetom ili boravi izvan kuće.¹⁹ Kao razlog tomu možemo navesti to da se studenti (ali i učenici općenito) osjećaju preopterećenima količinom literature koju je potrebno pročitati u svrhu određenog kolegija ili predmeta, stoga je

¹⁷ Težak smatra da iako novi mediji djelomično smanjuju popularnost čitanja (knjige), oni ga utoliko i populariziraju u smislu da svi mediji zahtijevaju sposobnost čitanja i razumijevanja pisane riječi. (Težak, 1996:67)

¹⁸ http://www.zdravo.hr/images/aa/slobodno_vrijememladih.htm (20.10.2016.)

¹⁹ Da je čitanje najmanje omiljena aktivnost pokazuje i istraživanje koje su u siječnju 2016. godine proveli učenici OŠ Ivan Meštrović iz Vrpolja i objavili na web stranici svoje škole: <https://kadzvoni.wordpress.com/2016/01/23/osmasi-najcesce-prepisuju-lektiru-ali-i-najvise-citaju-u-slobodno-vrijeme/> (20.10.2016.)

čitanje u slobodno vrijeme za njih dodatno opterećujuća okolnost te radije biraju drugu vrstu aktivnosti.

Međutim, čitanje svakako jest jedan od načina kako provesti slobodno vrijeme. Na odabir knjiga za čitanje u slobodno vrijeme utječu čitateljeva trenutna uvjerenja, raspoloženja i stavovi, ali i ono što ga je neposredno ranije zainteresiralo, zaintrigiralo ili možda zabrinulo. Sve to zapravo utječe i na naše svakodnevne aktivnosti i postupke, a primjenjivo je i na odabir štiva za čitanje, kao i odnos prema tom štivu ili likovima unutar njega.

Iako mnogi čitanje u slobodno vrijeme doživljavaju kao bijeg od stvarnosti, postavlja se pitanje nastoji li se zapravo čitatelj odmaknuti od stvarnosti ili rasvijetliti svoju stvarnost. Činjenica jest da knjige čitatelju daju jedan drugi pogled na svijet tj. pokazuju čitatelju da postoji mnoštvo drugih pogleda na svijet. Na taj način možemo govoriti o bijegu od stvarnosti – čitatelj se čitajući udaljava od vlastite stvarnosti, vlastitog mišljenja i pogleda na svijet kako bi sagledao široki spektar ostalih mogućnosti. (Grosman, 2010:50-51) U skladu s tim, možemo pretpostaviti kako će čitatelj za čitanje u slobodno vrijeme izabrati knjigu koja će kod njega izazvati užitak tako da će proširiti njegove vlastite i postojeće stavove o određenoj temi.²⁰

Čitatelj, dakle, za čitanje u slobodno vrijeme bira ono što ga je u tom trenutku ili neposredno prije zainteresiralo, ono što će obogatiti njegov pogled na svijet te na taj način pronalazi užitak u pročitanoj. Za razliku od onoga što mu je zadano u školi (putem nastave školske lektire²¹), čitatelj samostalno odabire vrstu i temu prema vlastitom nahođenju, a odabire ono što ne zahtijeva osobito aktivnu ulogu u promišljanju nakon pročitanoj djela, već služi kao svojevrsni oblik opuštanja i zabave.

²⁰Istraživanje Sanje Grakalić-Plenković pokazalo je da su učenici zainteresirani za likove koji su im bliski, one koje muče slični problemi, buntovnike koji im na svoj način nude rješenje (Grakalić-Plenković, 2002:50)

²¹O školskoj lektiri više u poglavlju 2.4.1

Čitanje iz užitka, uz funkcionalno čitanje, predstavlja osnovnu vrstu čitanja.²² Iako se smatraju dvjema različitim vrstama čitanja, čitanje iz užitka i funkcionalno čitanje zapravo su međuovisni na način da *obje vrste ovise o vještini čitanja jer samo kompetentni čitatelj, koji je ovladao svim kognitivnim i mehaničkim procesima čitanja, može u njemu uživati...* (Stričević, u Javor, 2009:44) Uz to što se funkcionalnim čitanjem na nastavi potiče mlade čitatelje da više čitaju, važno je raznim strategijama utjecati na razvijanje ljubavi prema čitanju, a najlakši put k tome jest putem čitanja iz užitka, odnosno čitanja u slobodno vrijeme. Kao što sam već naglasila, funkcionalno čitanje na nastavi jest nešto što je čitatelju zadano, dok je čitanje u slobodno vrijeme vezano uz interese pojedinca i određuje njegovu čitateljsku kulturu. Biranje knjiga za čitanje u slobodno vrijeme temelji se na osobnom čitateljevom izboru što samog čitatelja motivira više nego ono što mu je nametnuto. Isto tako, brojna istraživanja pokazuju kako su oni koji čitaju iz užitka vještiji u funkcionalnom čitanju, budući da *činjenice nemaju smisla bez njihove prerade na emocionalnoj, duhovnoj, društvenoj i moralnoj razini* (Stričević, u Javor, 2009:44) Dakle, zaključit će Visinko, *da bi se postigle više razine čitanja, cijelo predškolsko razdoblje i osobito prvi obrazovni ciklus treba obilovati čitanjem radi uživanja*, (Visinko, 2014:13) što će osigurati da učenici steknu pozitivan odnos prema čitanju, kako i stoji u Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2010:34) Čitanje će tako postati aktivnost privlačna sama po sebi i prilika učenicima da ugodno provedu vrijeme.

²²Funkcionalno čitanje usmjereno je na informiranje i učenje te čitanje s razumijevanjem. O funkcionalnom čitanju više u Javor: 2009:43 – 45)

2.4. Čitanje kao školska obveza

S obzirom na današnji Nastavni plan i program (2006)²³, koji se uglavnom temelji na književnopovijesnoj i književnoteorijskoj analizi, čitanje se sve više udaljava od učenika odnosno čitatelja. Kako bi čitanje kao školska obveza (funkcionalno čitanje) bilo uspješno, prije svega treba kod učenika razvijati osjećaj za ljepotu riječi, kulturu čitanja odnosno potrebu da čitaju iz užitka. To znači da se u nastavi književnosti i lektire izuzetno vrjednuje kvaliteta i sloboda izbora, a ne kvantiteta. S čitanjem književnog teksta započinje se već u prvom obrazovnom ciklusu, međutim nastava se ne bi trebala usredotočiti na književnu teoriju, već na razvijanje slušanja i čitanja književne riječi, kako bi učenici zavoljeli knjigu i čitanje. Kako bi učenik ostvario primarnu književnu komunikaciju (a to je intrapersonalni odnos s književnim tekstom²⁴), mora ga se upućivati na sekundarnu književnu komunikaciju koja obuhvaća sve oblike slušanja, govorenja, čitanja i pisanja o književnom djelu. (Visinko, 2014: 126 – 127) Upravo se primarnom i sekundarnom književnom komunikacijom čitanje ostvaruje kao aktivnost u nastavi hrvatskoga jezika, obuhvaćajući u svom ostvaraju i sve ostale jezične djelatnosti.

U odgojno-obrazovnoj praksi susrećemo se s različitim vrstama čitanja. Prema Težaku, u nastavi je potrebno razvijati različite vrste čitanja kako bi se postigle sve odgojno-obrazovne i funkcionalne zadaće. (Težak, 1996:67) Sve započinje u prvom obrazovnom ciklusu s početnim čitanjem koje obuhvaća dekodiranje glasova/slova, a vježbanjem prelazi u automatizirano čitanje. Početno i automatizirano čitanje važni su za daljnji razvoj čitateljskih sposobnosti i vještina (o predčitačkim i čitačkim vještinama više u *Visinko, 2014:118-119*), odnosno glavni su preduvjet za razvijanje čitanja s

²³Nastavni plan i program za osnovnu školu (<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2197>) (22.10.2016.)

²⁴Visinko naglašava kako se intrapersonalni odnos može ostvariti i u čitanju neknjiževnog teksta, ali na način da se ne uspostavlja veza sa stvarnošću (kao u književnom tekstu) već sa stvarnošću (sadržaji iz našeg života). (Visinko, 2014: 127)

razumijevanjem. Čitanje s razumijevanjem temelj je poučavanja čitanja tijekom svih obrazovnih ciklusa, a krajnja svrha je osposobiti čitatelja koji će osim u obrazovne ili poslovne svrhe, birati i čitanje u osobne svrhe, odnosno samostalno čitanje i čitanje radi uživanja. (O ovim i drugim vrstama čitanja više u Visinko, 2014:74-94; Težak, 1996:68)

Činjenica je da veliki broj učenika ima izrazito negativan odnos prema čitanju što je posljedica prisile na čitanje koju učenici doživljavaju u školi. Doživljavanje čitanja kao isključivo školske obveze i onoga što im je nametnuto, odražava se i na odnos prema čitanju u slobodno vrijeme što je za učenike većinom gubitak vremena. Upravo zato se tijekom školskog odgoja i obrazovanja treba razvijati samostalno čitanje, i to funkcionalno čitanje kao i čitanje iz užitka, a sve u svrhu toga da učenik osjeti potrebu za čitanjem u bilo kojoj prilici.

2.4.1. Školska lektira

Školska lektira definira se kao *sintagma koja označava beletrističke tekstove što su ih prema školskome programu učenici dužni pročitati. Točnije – najprije pročitati*, (Javor, 2009:22) a Rosandić dodaje da se radi o *popisu književnih djela za samostalno čitanje kod kuće* (Rosandić, 2005:50) Prema Hrvatskom jezičnom portalu, riječ lektira dolazi od francuske riječi *lecture*, odnosno latinske riječi *lectura* u značenju – čitanje. Definicija lektire glasi *ono što se čita, čitano gradivo, štivo*.²⁵ Upravo zato se postavlja pitanje koliko se danas u obrazovnom sustavu poštuje odnosno slijedi ta definicija lektire.

²⁵(<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>) (22.10.2016.)

Smisao školske lektire jest razvijanje učenikovih čitateljskih navika i interesa, razvijanje navike samostalnog čitanja i zanimanja za književnoumjetničku riječ kao i razvijanje kulture čitanja i izgradnje cjelovitog pogleda na svijet (Rosandić, 2005:52), a Visinko nadodaje da je smisao lektire *stjecanje iskustva čitanja*, a sve u svrhu *razvijanja potrebe za umjetničkom knjigom* (Visinko, 2009:22)

Čitanje školske lektire, ali i čitanje općenito treba biti individualna i jedinstvena pojava koja uključuje um i emocije određenog čitatelja, a ne kao unaprijed zadana shema ustaljenih obrazaca koji onemogućavaju čitateljima potpuni estetski doživljaj djela. (Škopljanac, 2004:27) Čitanje kao individualna pojava zahtjev je s kojim se učitelji i nastavnici susreću na svakom stručnom skupu za Hrvatski jezik.

No, postavlja se pitanje svodi li se (školska) lektira na čitanje ili zapravo na bilježenje velike količine podataka u bilježnice ili dnevnike čitanja?²⁶ Ustaljeni obrasci koji prate učenike od početka školovanja pa sve do kraja srednje škole usredotočuju učenike na prepoznavanje motiva, teme, ideje i slično što zapravo rezultira time da učenici mehanički posežu za vodičima za lektiru ili materijalima dostupnima na internetu čime se zapravo sama aktivnost čitanja u potpunosti zanemaruje. Iako se školska lektira vrlo često interpretira isključivo u pisanom obliku, sve se više teži tomu da se naglasak stavi na analizu djela na školskom satu, odnosno teži se tomu da se lektira interpretira razgovorom s učenicima ili putem manjih pisanih zadataka, izbjegavajući opsežne dnevnike čitanja. Međutim, važno je naglasiti kako dnevnici čitanja pogoduju razvijanju navike aktivnog čitanja te doprinose razvijanju pismene kulture učenika, stoga

²⁶Istraživanje Stjepana Hranjeca pokazalo je kako učenici lektiru doživljavaju dosadnom jer moraju pisati o pročitanim djelima. Hranjec upozorava da dnevnik čitanja svakako nije suvišan dio lektire, ali ističe kako učenicima treba dati slobodu u praćenju čitanja, ali isto tako osvijestiti važnost osnovnih elemenata koji ne smiju biti izostavljeni. (Hranjec, 2003:26-27)

se, uz određene naputke nastavnika, mogu vrlo dobro koristiti u, primjerice problemskoj nastavi lektire. (Kermek-Sredanović, 1985:29-30)

Iako Nastavni plan i program (2006) propisuje broj lektirnih naslova²⁷, izbor djela koja će se čitati trebao bi uključivati književne interese učenika koje nastavnici mogu pratiti i saznati na kraju prethodne ili na početku nove školske godine pomoću raznih anketa ili upitnika.²⁸ Činjenica jest da se popis lektirnih naslova u Hrvatskoj ne mijenja često, a za usporedbu bih navela SAD gdje YALSA (Young Adult Library Services Association) svake godine bira odbor koji revidira knjige i ostale materijale koji se koriste u nastavi, a preporučena literatura nastaje prema prijedlozima školskih knjižničara (Šaškor, 2011:29)

Put izbornosti lektirnih naslova otvoren je putem Cjelovite kurikularne reforme.²⁹ U prijedlogu kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik iz 2016.godine ističe se da je *naglasak na učenikovu osobnome izboru književnoga teksta radi poticanja potrebe za čitanjem, čitanja iz užitka, evazivnog čitanja te stvaranja čitalačkih navika i čitalačke kulture*.³⁰ S tim u skladu sastavljen je novi popis (koje ponovno nije isključivo ograničen, već se prepušta na izbor nastavniku) koji obuhvaća književno vrijedna djela, djela koje učenici mogu samostalno pročitati u cjelovitom obliku te ono što je možda i najvažnija promjena, a to su djela koja su primjerena učeničkoj dobi te njihovom kulturnom i životnom iskustvu, što rezultira velikim brojem suvremenih

²⁷Prema Nastavnom planu i programu u drugom i trećem obrazovnom ciklusu (od petog do osmog razreda) predviđeno je devet lektirnih naslova, od kojih su prva tri naslova obvezna. Preuzeto s: public.mzos.hr/fgs.axd?id=20542 (20.10.2016) Ovdje ističem broj koji se odnosi samo na drugi i treći obrazovni ciklus zbog uzrasta učenika koji su obuhvaćeni istraživanjem kojega sam provela.

²⁸Mnogi autori slažu se oko toga da treba uvažavati interese učenika, ali da to ne treba biti jedini kriterij pri izboru djela (Kermek-Sredanović, 1985:28)

²⁹Ovdje stavljam poveznicu na web stranicu Cjelovite kurikularne reforme: <http://www.kurikulum.hr/>.

³⁰Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik (prijedlog), 2016. Preuzeto s: mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf, str. 287. (26.10.2016.)

tekstova.³¹ Smatram da je primarni cilj novoga popisa lektire osigurati učeniku relativnu slobodu u izboru djela, što znači da učitelj mora nuditi učeniku tematski raznovrsna djela, različite književne vrste i autore.

2.5. Utjecaj čitanja na oblikovanje pogleda na svijet

U kojoj mjeri čitanje utječe na oblikovanje pogleda na svijet relativno je teško definirati, a taj se utjecaj u svakom pojedinom učeniku ostvaruje na osobit način. Čitanje svakako utječe na osobni razvoj djece, mladih, ali i odraslih. Čitanje nudi mogućnost širenja vlastitoga iskustva i spoznaje, ali i uvid u to da postoje drugačija iskustva i još nedoživljene mogućnosti. Kao što to tvrdi norveški kritičar Stein H. Olsen, *da bi razumio književno djelo, čitatelj mora znati prenositi razlike i predodžbe iz svakodnevnog života u književna djela* (Grosman, 2010:25), što znači da je vrlo vjerojatno da će čitatelj isto tako spoznaje preuzete iz književnih djela prenositi u svakodnevni život i na taj način oblikovati svoj pogled na svijet.³² Stoga možemo reći da će učenikovi čitateljski interesi uvelike ovisiti o određenim (trenutnim) očekivanjima čitatelja, bilo da se radi o potvrdi vlastitog identiteta ili potrazi za rješenjem određenog problema iz stvarnog života. Primjerice, ako čitatelj ima problema u društvenim odnosima postoji velika mogućnost da će posegnuti za knjigom ili tekstom koji upravo o tome govori. To znači da čitatelj koristi svoje društveno-kulturno okruženje i spaja ga s iskustvom književnoga svijeta.

³¹Više o popisu u: Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik (prijedlog), 2016. Preuzeto s: mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (26.10.2016.)

³²Grosman u ovom slučaju govori o spajanju književnog i izvan književnog iskustva koji zajedno tvore cjelovitost teksta (Grosman, 2010:26)

Čitajući književno djelo (ali i neknjiževne tekstove) čitatelj postaje svjestan da drugi ljudi svijet vide na drugačiji način, da prihvataju drugačije oblike ponašanja ili vrijednosti. Na taj način čitatelj obogaćuje vlastito iskustvo i proširuje vlastite predodžbe, prihvatajući ili kritizirajući tuđa iskustva. *Čitanje književnosti omogućuje fantazijsko uživanje u raznolike ljudske mogućnosti, ono doprinosi i oblikovanju i osvješćivanju čitateljevih želja...*(Grosman, 2010:49), ali isto tako utječe na način na koji će se čitatelj identificirati s fiktivnim likom³³ ili situacijama u kojima se on nalazi, kao što to čini i u stvarnom životu, prema stvarnim ljudima ili situacijama. Ovdje bi se sada moglo postaviti pitanje razgraničenja književne i izvan književne stvarnosti³⁴, međutim istaknut ćemo da je i stvarno i književno iskustvo podjednako važno za oblikovanje čitateljevih predodžbi. U kontekstu ovoga sadržaja važno je naglasiti kako se osobito mladi čitatelji vrlo često čitajući užive u događaje i likove te njihova iskustva prenose u vlastitu svakodnevicu te njima prilagođavaju vlastita iskustva. Književna iskustva daju čitatelju mogućnost da iskorači iz granica stvarnog svijeta u svijet mašte te se na taj način ostvaruje pozitivan utjecaj čitanja. (Grosman, 2010:93)

Čitanje, s druge strane omogućuje čitatelju i određenu dozu pasivnosti, odnosno oslobađa ga činjenice da mora aktivno pratiti događaje, zanimati se za svaki dio teksta ili o njemu stvarati prosudbu. Štoviše, čitanje čitatelju omogućuje da izgradi svoj vlastiti sustav prihvatanja onoga što želi primijeniti

³³Grosman ističe nekoliko načina na koji se čitatelj može identificirati s fiktivnim likom: *može primijetiti neku nepoželjnu sličnost između sebe i fiktivnog lika pa zbog toga poželjeti biti ili postati drugačiji. Možda želi biti nalik fiktivnom liku, premda nema ni najmanjeg razloga nadati se da bi mu se želja mogla ispuniti. Može odlučiti i da će neki fiktivni lik oponašati kao uzor, ili se pomoću suosjećanja uživjeti u neki od fiktivnih likova i razmišljati o tome kako bi taj lik mogao drugačije reagirati ili djelovati...*(Grosman, 2010:51)

³⁴ Pitanje o razgraničenju književne i neknjiževne stvarnosti odnosi se na opasnost negativnog utjecaja književnosti (ili neknjiževnih) tekstova na čitatelja u smislu da neiskusni čitatelji vrlo često u potpunosti preuzimaju fiktivne uloge svojih literarnih uzora, ne obraćajući pritom pažnju na ono što je u stvarnom svijetu ostvarivo. Grosman o tome govori kroz tzv. problem trivijalne književnosti koja može zloupotrijebiti pozitivnu ulogu čitanja (Grosman, 2010:109)

na vlastito iskustvo ili onoga što želi odbaciti, što je u stvarnim životnim situacijama zapravo tek rijetko moguće. Tako čitatelj dobiva priliku svoj pogled na svijet obogatiti samo onim spoznajama koje su mu zanimljive ili potrebne.

Upravo na ovim činjenicama počivaju čitateljski interesi učenika stoga se osobito u mlađoj dobi treba voditi briga o tome što se čita. Roditelji, a kasnije i učitelji te nastavnici i svi oni koji brinu o učenikovu čitanju trebaju dobro osvijestiti njihove čitateljske potrebe i interese.

2.6. Utjecaj čitanja na obogaćivanje jezičnog izraza (učenički rječnik)

Učenički rječnik važna je sastavnica svih jezičnih djelatnosti iako možemo reći da se čitanje ističe kao najvažniji prediktor razvijanja rječnika i djelatnost koja u tom slučaju utječe na govorenje i pisanje. (Visinko, 2014:57) Bogaćenje jezičnoga izraza, odnosno učeničkog rječnika svakako je jedan od važnijih odgovora na pitanje: zašto čitati? Čitanje učenicima omogućuje susret s jezičnim svijetom vodeći ih kroz različite zahtjevne i manje zahtjevne jezične strukture. Čitanje *omogućuje spoznavanje i stjecanje raznih načina izražavanja, razvoj asocijativnih i drugih oblika mišljenja ... priprema učenike za jezične izazove suvremenoga svijeta.* (Grosman, 2010:141) Visinko tvrdi kako rječnik određuje količina vremena provedenog u čitanju i razina kućne pismenosti. (Visinko, 2010:94) Na uopćenoj razini možemo reći da se zapravo učenički rječnik gradi ponajviše slučajno i spontano, u različitim situacijama i pod utjecajem različitih izvora, (Visinko, 2014:57) a to uključuje sve ono što učenik čuje od ljudi s kojima se druži, na televiziji ili radiju, ono što pročita u raznim tiskovinama, na internetu ili putem reklamnih poruka.

Čitanjem književnih i neknjiževnih tekstova pronalazimo raznolik izbor riječi kojima se obogaćuje učenički rječnik. Gotovo svaki tekst koji učenik čita

utječe na njegov jezični fond riječi, odnosno rječnik.³⁵ Međutim, vrlo je važno pri izboru tekstova pripaziti na to da se odabiru oni tekstovi koji su primjereni učeničkoj dobi i prethodnom znanju učenika jer će tekst koji je zasićen nepoznatim riječima onemogućiti učeniku da u potpunosti razumije ono što čita. Zbog toga se, ističe Visinko, u nastavi čitanja treba osvrnuti i na strategije poučavanja rječnika, a to su: *izravno poučavanje riječi, poučavanje o značenju riječi na temelju vođenoga razgovora* (međusobno između učenika i/ili učenika i nastavnika), *otkrivanje značenja riječi na temelju zaključivanja iz konteksta, samostalno otkrivanje značenja uporabom rječnika te bavljenje riječima prije ili nakon teksta*. (više u Visinko, 2014:59)

Možemo zaključiti da se učenički rječnik razvija prije i tijekom samog procesa čitanja, ali i nakon njega putem razgovora o tekstu. S obzirom na tzv. Matthewov efekt, potrebno je pronaći sredinu između učenika koji dobro i puno čitaju te tako razvijaju svoj rječnik i onih koji još nisu u potpunosti savladali vještinu čitanja te zbog toga čitaju manje što im onemogućuje razvoj rječnika³⁶, (Visinko, 2014:57-58) a upravo je to izazov i zadatak s kojim se suočavaju današnji učitelji i nastavnici Hrvatskoga jezika.

³⁵ Irena Vodopija ističe kako čitanje različitih vrsta tekstova povećava aktivan i pasivan rječnik učenika. (Vodopija u Bognar, 2004:112)

³⁶ Irena Vodopija o ovome govori u kontekstu motiviranog čitatelja, smatrajući da motivirani čitatelji svakim novim čitanjem postaju sve uspješniji, dok oni koji ne čitaju zaostaju i nisu uspješni. (Vodopija, u Bognar, 2004:113)

3. Učenici i knjižnica

Kada govorimo o knjižnicama možemo reći da se knjižnične usluge za djecu i mlade ostvaruju u dva tipa knjižnica: narodnim³⁷ i školskim knjižnicama, čiji se sadržaji, korisnici i način rada međusobno preklapaju. Knjižnice, a osobito ove suvremene sve su više okrenute poticanju informacijske pismenosti i razvijanju kulture čitanja.³⁸ *Dok su narodne knjižnice, kojima pripadaju dječje knjižnice i one namijenjene mladima, primarno okrenute osiguravanju pristupa informacijama, kulturi, cjeloživotnom učenju i slobodnom vremenu, primarna je uloga školskih knjižnica podrška nastavnom procesu i učenju vezanom uz školu.* (Stričević, u Javor, 2009:43) Dakle, narodne knjižnice potiču čitanje iz užitka, dok se školske knjižnice bave funkcionalnim čitanjem, međutim kao što sam već napomenula,³⁹ upitno je koliko je moguće striktno odijeliti te dvije vrste čitanja.

Svrha knjižnica je da budu izvor informacija i učenja za cijelu zajednicu (a ne samo za djecu i učenike), a središnja uloga je promicanje čitanja, bilo u osobne ili obrazovne svrhe. (Poučavanje čitanja u Europi, 2011:124) Knjižnica ne služi samo za posudbu knjiga, ona podupire učenje čitanja, organizira različite događaje poput čitateljskih klubova⁴⁰. Sveukupno gledano služi promicanju čitanja i čitateljske kulture⁴¹ u društvu uopće, (Visinko, 2014:141) a

³⁷ O zadaćama narodne knjižnice više u *UNICEFOV-om Manifest za narodne knjižnice*(http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm) (25.10.2016.)

³⁸ Lorenka Bučević-Sanvincenti ističe kako knjižničari u narodnim i školskim knjižnicama promiču i potiču čitanje te podižu prag pismenosti putem posebnih programa i aktivnosti namijenjenih djeci, mladima, umirovljenicima, osobama s posebnim potrebama i dr. (Bučević-Sanvincenti, 2006:63)

³⁹ O čitanju iz užitka i funkcionalnom čitanju govorila sam u poglavlju 2.3

⁴⁰ O raznim knjižničnim aktivnostima u narodnim knjižnicama govore Dijana Sabolović-Krajina te Breda Podbrežnik Vukmir u svojim radovima objavljenim u zborniku *Knjiga i slobodno vrijeme* (str. 58-65; 71-79), a većina njih oslanja se na razne čitateljske klubove, susrete s književnicima i razne radionice za djecu i roditelje.

⁴¹ Da je razvijanje kulture čitanja bit posla u dječjim knjižnicama potvrđuje i Ranka Javor u uvodnom dijelu zbornika *Kako razvijati kulturu čitanja* (Javor, 1999:5)

razlog tomu Srećko Jelusić vidi u tome *što je knjižnica otvorena za sve, glavni "opskrbljivač" znanja, socijalno je aktivna, omogućuje dostupnost svoj djeci bez obzira na godine, zdravlje, socijalno podrijetlo, spol, rasu i mjesto u kojem živi.* (Jelusić, 2005:80) Knjižnica na taj način prestaje biti samo mjesto čitanja i učenja i postaje okruženje u kojem djeca i mladi provode svoje slobodno vrijeme. Važnu ulogu u razvijanju interesa za knjigu i čitanje svakako ima i knjižničar i to putem različitih oblika pedagoško-animacijskih aktivnosti poput susreta s književnicima, predavanja, tribina i satova lektire u knjižnici (Nenadić-Tabak, 1992:37), a sve u svrhu razvijanja kulture čitanja, navike dolaska u knjižnicu i korištenja knjižničnog fonda, stvaranja pozitivnog odnosa prema knjizi, kreativnog provođenja slobodnog vremena i stvaranje aktivnog i kreativnog čitatelja. (Isto, 39)

3.1. Uloga školske knjižnice u razvoju čitanja

Prema onome kako je definirana u Nastavnom planu i programu za osnovnu školu iz 2006.godine, *školska knjižnica informacijsko je, medijsko i komunikacijsko središte škole. Kao izvor informacija i znanja prvenstveno je namijenjena učenicima i učiteljima za potrebe redovite nastave, ali je i potpora svim nastavnim i izvannastavnim aktivnostima škole, mjesto okupljanja i provođenja izvannastavnoga i slobodnog vremena.*⁴² Iako joj je primarni cilj *podržavanje obrazovnih ciljeva onako kako su zacrtani u nastavnom planu i programu škole i njenim zadaćama*, odmah iza njega, prema UNICEFOV-om Manifestu za školske knjižnice slijedi *razvijanje navike korištenja knjižnice kroz cijeli život, potičući u djece naviku i užitek u čitanju i učenju.*⁴³

⁴²Nastavni plan i program za osnovnu školu (<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2197>) (25.10.2016.)

⁴³UNICEFOV-om Manifest za školske knjižnice (<http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/unesco.pdf>) (25.10.2016.)

Školska knjižnica jedan je od osnovnih elemenata na putu razvoja čitanja. Od nje se očekuje da odgovori na postojeće čitateljske interese svojih korisnika, što znači da treba osigurati ne samo građu koja će zadovoljiti korisničke potrebe u svrhu nastave, već treba izaći iz tog tradicionalnog okvira i u svoj korpus uklopiti spektar različitih sadržaja koji će kod učenika razvijati motivaciju i potrebu za čitanjem iz užitka. Suvremene školske knjižnice, u skladu s tim, nastoje biti dostupne svojim čitateljima⁴⁴, a motivaciju kod čitatelja nastoje probuditi korespondirajući s čitateljevim interesima i onime što ga okružuje.⁴⁵ Jasno je da ovdje važnu ulogu ima i sam knjižničar koji putem različitih programa, tehnika i aktivnosti⁴⁶ potiče razvoj čitateljske kulture kod učenika, odnosno stvaranje navike i interesa za čitanje. Potičući učenike da stvore potrebu za različitim pisanim izvorima i građom te razvijajući informacijske vještine knjižnica učeniku omogućuje aktivno sudjelovanje u društvu znanja.

Postoje brojne aktivnosti⁴⁷ putem kojih nastavnici, odnosno knjižničari mogu pridonijeti razvijanju čitateljskih navika učenika, a neke od njih, prema Visinko su: organizirani susreti s književnicima, klub čitatelja, zajedničke čitaonice i radionice, izložbe i preporuke za čitanje. (Visinko, 2014:146)

Teorijski dio ovoga diplomskoga rada odnosi se na sadržajno objašnjenje pitanja koja se nalaze u anketnom upitniku. Cilj je bio na uopćenoj razini ponuditi sadržaj o pojedinim temama koje se nalaze u naslovima i podnaslovima

⁴⁴Stričević i Jelušić ističu kako se suvremene školske knjižnice u svijetu razvijaju prema ideji "škola u knjižnici" kojoj se nastoji potaknuti veća uloga knjižničara u izvođenju kurikuluma, što je zapravo i njegova uloga u odgojno-obrazovnom procesu. (Stričević, Jelušić u *Knjiga i slobodno vrijeme*, 2011:27)

⁴⁵U radu Čudnovate zgode školske knjižničarke autorica Ida Bogadi predstavila je nekoliko ideja kako potaknuti učenike na razvijanje interesa za čitanje. (Više u *Javor*: 2009: 53 – 54)

⁴⁶Neke od aktivnosti su primjerice književni susreti, večeri poezije, predstavljanje knjiga, videoprojekcije i sl.

⁴⁷Na neke od takvih aktivnosti referira i Gradska knjižnica Rijeka u kojoj postoji niz programa za roditelje, djecu i mlade poput: *Mali knjigoljupci* (dječji čitateljski klub (10-13 godina)), *Pssst...priča!* (pričanje/čitanje priča za djecu od 4 do 6 godina), *Tko čita ne skita* (predavanja za roditelje petaša), *Na margini* (čitateljski klub za mlade) i mnogi drugi. (<http://gkr.hr/>)

ovoga dijela (književni odgoj u obitelji, motivacija za čitanje, utjecaj čitanja te uloga knjižnice), do kojih su došli brojni autori i istraživači kako bi se ista saznanja mogla primijeniti u analizi rezultata do kojih sam došla putem istraživanja koje prikazujem u sljedećem dijelu ovoga rada.

4. Istraživanje

4.1. Predmet istraživanja

Predmet ovoga istraživanja je saznati kakav je stav učenika prema čitanju, točnije koliko i što čitaju, kakvi su njihovi književni interesi te odnos prema knjižnici.

4.2. Ciljevi istraživanja

Cilj ovoga istraživanja je pokazati na koji način rezultate ovakvoga istraživanja putem anketnog upitnika možemo primijeniti u utvrđivanju potreba i interesa učenika, a sve u svrhu unaprjeđivanja nastave, kao i razvijanja svekolike čitateljske kulture učenika. Utvrđivanje postojećih potreba i interesa učenika poslužit će svakom nastavniku kao dobar temelj za razvoj novih potreba i interesa te ostvarivanje uspješne motivacije u svrhu razvijanja trajnog interesa za čitanje.

Specifični ciljevi istraživanja su:

1. pokazati utjecaj obiteljskog okruženja u razvijanju navike čitanja
2. utvrditi koliko vremena učenici posvećuju čitanju, s obzirom na to koliko prosječno knjiga pročitaju
3. saznati kriterij prema kojem učenici odabiru knjige za čitanje
4. utvrditi čitateljske interese učenika, s obzirom na odabir vrste i teme djela
5. utvrditi na koji način učenici doživljavaju čitanje
6. saznati koja je uloga (školske) knjižnice u učenikovu životu

4.3. Istraživačke hipoteze

S obzirom na predmet, cilj i specifične ciljeve istraživanja izvedene su sljedeće hipoteze:

H1: Čitanje iz užitka je u izrazito podređenom položaju prema čitanju kao školskoj obvezi.

H2: Učenici pretežno pročitaju jednu do dvije knjige mjesečno.

H3: Učenicima je roman omiljena književna vrsta, a prevladava kriminalistička i znanstveno-fantastična tematika.

H4: Školska knjižnica učenicima predstavlja isključivo izvor za posudbu lektirnih naslova.

4.4. Uzorak istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 86 učenika Osnovne škole Nikola Tesla u Rijeci, od čega je 46 učenika (53,5%) sedmog i 40 učenika (46,5%) osmog razreda. Među sudionicima 48 ispitanika je ženskog roda (55,8%), a 38 ispitanika muškog roda (44,2%).

Razred	f	%
sedmi razred	46	53,5%
osmi razred	40	46,5%
Ukupno	86	100%

Tablica 1: sudionici istraživanja prema razredu

Spol	f	%
ženski	48	55,8%
muški	38	44,2%
Ukupno	86	100%

Tablica 2: sudionici istraživanja prema spolu

4.5. Metoda istraživanja

Istraživanje je provedeno u lipnju 2016 godine putem metode anketiranja. Ispunjavanje ankete bilo je anonimno, a od osobnih podataka učenici su morali upisati spol, razred te uspjeh iz Hrvatskoga jezika.

Uspjeh iz Hrvatskoga jezika odnosio se na kraj prethodne školske godine i na kraj tekuće školske godine (budući da je istraživanje provedeno u razdoblju kada su neki učenici već znali zaključne ocjene za tekuću školsku godinu), a rezultati su sljedeći: 6 ispitanika ima dovoljan uspjeh (7%), 9 ispitanika dobar uspjeh, dok najviše učenika ima vrlo dobar uspjeh, njih 40 (46,5%), a iznenađuje i podatak da ne zaostaju ni oni s odličnim uspjehom, njih 31 (36%).

Uspjeh iz Hrvatskoga jezika	f	%
dovoljan (2)	6	7%
dobar (3)	9	10,5%
vrlo dobar (4)	40	46,5%
odličan (5)	31	36%

Ukupno	86	100%
---------------	----	------

Tablica 3: *uspjeh sudionika istraživanja iz nastavnog predmeta Hrvatski jezik*

Anketni list sastojao se od dvije stranice s ukupno petnaest pitanja. Pitanja su većinom bila u obliku višestrukog izbora (učenici su trebali zaokružiti jedan ili više ponuđenih odgovora ili dopisati vlastiti odgovor), 2 su pitanja zahtijevala samostalni kratki odgovor (pitanja koja se odnose na preporuku djela), a jedno je pitanje zahtijevalo stupnjevanje odgovora u odnosu na slaganje ili neslaganje s ponuđenom tvrdnjom.

Rezultati su obrađeni statističkom metodom izračunavanja podataka, a prikazani su tablično.

5. Rezultati istraživanja i interpretacija dobivenih rezultata

Prvo pitanje odnosilo se na ljubav prema čitanju, a nastojala sam saznati koliko zapravo učenici vole čitati. Rezultati su pokazali kako učenici ne negiraju ljubav prema čitanju, međutim tomu izgleda ne pridaju osobito puno vremena ili nastoje biti umjereni pa se najviše učenika, njih 43 (50%) odlučilo za odgovor da vole čitati, ali ne pretjerano. Da vole čitati odlučno je iskazalo 22 učenika (25,6%), ali ono što pomalo zabrinjava jest da se 21 učenik (24,4%) izjasnio kao protivnik čitanja odgovorom kako ne voli čitati.⁴⁸ Upravo je to skupina učenika na koju nastavnici Hrvatskoga jezika moraju obratiti posebnu pozornost, pazeći pritom da ne zanemaruju ni učenike koji su već razvili svoju ljubav prema čitanju.

Istraživanje koje su Ivanka Stričević i Srećko Jelušić proveli u sklopu projekta *Informacijske potrebe i čitateljski interesi građana Hrvatske*⁴⁹ pokazalo je kako 51,3% od ukupno 2,471 učenika sedmih i osmih razreda osnovne škole izjavljuje da voli čitati, a 38,1% čita samo kada to zahtijevaju školske obveze.

Voliš li čitati?	f	%
volim	22	25,6%
volim, ali ne pretjerano	43	50%
ne volim	21	24,4%
Ukupno	86	100%

Tablica 4: *Voliš li čitati?*

⁴⁸Prema istraživanju PISA projekta, čije rezultate prenose Stričević i Jelušić, pojedini učenici su istaknuli kako čitanje vide kao gubitak vremena, čitaju samo ako moraju i nisu sretni ako dobiju knjigu na poklon. (Stričević, Jelušić, u *Knjiga i slobodno vrijeme*, 2011:18)

⁴⁹Istraživanje u sklopu projekta *Informacijske potrebe i čitateljski interesi građana Hrvatske* proveli su Ivanka Stričević i Srećko Jelušić na Sveučilištu u Zadru, s radom su započeli 2006.godine, a istraživanja su provedena na teritoriju cijele Hrvatske, na uzorku roditelja predškolske djece, osnovnoškolske djece i narodnih knjižnica.

Drugo pitanje odnosilo se na utvrđivanje utjecaja obiteljskog okruţja na razvijanje navike čitanja. Pitanjem se nastojalo provjeriti čiji je utjecaj unutar obitelji najveći, odnosno tko većinom preuzima glavnu ulogu uzora u čitanju. Učenici su mogli odabrati više odgovora između ponuđenih (mama, tata, brat/sestra) ili dopisati svoj odgovor ako je bilo riječi o nekome drugome. Ne iznenađuje činjenica da se najviše učenika odlučilo za odgovor mama, njih 62 (72,1%), zatim slijedi odgovor brat/sestra što je istaknulo 33 učenika (38,4). Na trećem se mjestu nalazi odgovor tata za što se odlučilo 29 učenika (33,7%), a osim ponuđenih odgovora učenici su još izdvojili odgovore poput baka, djed, teta, za što se odlučilo 15 učenika (17,4%).⁵⁰

Do sličnih je rezultata došla i Visinko u istraživanju interesa za dječju priču, gdje je najviše ispitanika istaknulo kako knjige u obitelji čita mama, zatim bake, tate, tete u vrtiću i starije sestre. (Visinko, u *Javor*, 1999:50) Rezultati nisu nimalo iznenađujući budući da se početni interes za čitanje najviše veže uz obitelj, odnosno roditelje koji su svojim vlastitim iskustvom najčešći uzor djeci za stjecanje i razvijanje navike čitanja.

Tko čita knjige u tvojim obitelji?	f (u odnosu na ukupan broj učenika = 86)	% (u odnosu na ukupan postotak = 100%)
mama	62	72,1%
tata	29	33,7%
brat/sestra	33	38,4%

⁵⁰Postoci su izraženi s obzirom na svaku kategoriju pojedinačno (mama, tata, brat/sestra, netko drugi) u odnosu na ukupan broj ispitanika te se iz tog razloga u tablici ne nalazi kategorija ukupno, što će biti primjenjeno u daljnjem dijelu rada u svakom pitanju u kojem su učenici mogli odabrati više odgovora.

netko drugi(baka, djed, teta)	15	17,4%
----------------------------------	----	-------

Tablica 5: *Tko čita knjige u tvojoj obitelji?*

Treće pitanje nastavlja se na drugo pitanje o obiteljskom utjecaju, a odnosi se na količinu knjiga koje učenici posjeduju u svojoj kućnoj biblioteci, ako ju uopće imaju. Moram napomenuti kako je prilikom provođenja ankete bilo nekoliko pitanja učenika *što je to kućna biblioteka?*, što zapravo ukazuje na nedostatan utjecaj obitelji na razvoj kulture čitanja. Od učenika se zahtijevalo da otprilike procijene broj knjiga. Manje od 5 knjiga posjeduje 14 učenika (16,3%), od 5 do 30 knjiga posjeduje 26 učenika (30,2%), od 30 do 50 knjiga 14 učenika (16,3%), više od 50 knjiga čak 23 učenika (26,7%), a da ne posjeduju kućnu biblioteku (odnosno da ne posjeduju niti jednu knjigu) odgovorilo je 9 učenika (10,5%).

Istraživanje Dijane Sabolović – Krajine⁵¹ pokazalo je kako većina osnovnoškolskih učenika ne posjeduje kućnu biblioteku, a od onih koji posjeduju većina je odgovorila da se radi o otprilike dvadeset knjiga. (Sabolović-Krajina, 1989:87) Istraživanje Mire Kermek – Sredanović⁵² pokazalo je da stvaranje kućne biblioteke karakteristično za učenike nižih razreda osnovne škole, no izostanak stvaranje iste kod učenika viših razreda ne pripisuje utjecaju obitelji već nastavnika. Isto tako, veličina kućne biblioteke nije posljedica materijalnih mogućnosti roditelja, već se odnosi na djetetov odnos prema knjizi, kao i odnos roditelja prema knjizi. (Kermek-Sredanović, 1985:57-58) Posjedovanje kućne biblioteke svakako je jedan od elemenata za ostvarivanje književnog odgoja u obitelji stoga je svaka knjiga koju učenik posjeduje vrlo

⁵¹Istraživanje je provedeno u Koprivnici, na uzorku od 267 ispitanika, od čega je 48 osnovnoškolaca.

⁵²Istraživanje je provedeno na uzorku od 462 učenika triju osnovnih škola, u školskoj godini 1979/80.

vrijedna. Isto tako, iako ovim pitanjem nije precizno utvrđeno radi li se o vlastitoj biblioteci učenika ili zajedničkoj obiteljskoj biblioteci, ono na što bi roditelji svakako trebali upućivati učenike jest stvaranje vlastite biblioteke, ovisno o materijalnim mogućnostima.

Prema svojoj procjeni, odredi broj knjiga koje posjeduješ u svojoj kućnoj biblioteci?	f	%
manje od 5	14	16,3%
od 5 do 30	26	30,2%
od 30 do 50	14	16,3%
više od 50	23	26,7%
ne posjedujem kućnu biblioteku	9	10,5%
Ukupno	86	100%

Tablica 6: *Prema svojoj procjeni, odredi broj knjiga koje posjeduješ u svojoj kućnoj biblioteci?*

Četvrto pitanje odnosi se na kvantitetu pročitanih knjiga, točnije nastojala sam saznati koliko uopće učenici čitaju. Ne iznenađuje činjenica da se najviše učenika, njih 65 (75,6%) odlučilo za 1 do 2 knjige mjesečno (što je vjerojatno rezultat čitanja kao školske obveze, odnosno čitanja školske lektire), tek je nekolicina onih koji pročitaju 1 do 2 knjige tjedno, za što se odlučilo 6 učenika (7%), a zabrinjavajući podatak je da naizgled mali broj (s obzirom na ukupan broj ispitanika) od 8 učenika odlučuje uzeti knjigu u ruke 1 do 2 puta godišnje

(9,3%). Učenici su mogli ponuditi i vlastiti odgovor za što se odlučilo 7 učenika (8,1%) , a odgovori su bili sljedeći: *ovisno o školi, više od 5 godišnje, lektiru i to je to i dr.*

Iznenadjujući su rezultati do kojih je došla Dijana Sabolović – Krajina, prema kojima je najviše osnovnoškolskih učenika (14 od ukupno 48 ispitanih učenika) odgovorilo da pročita tri knjige mjesečno. (Sabolović-Krajina, 1989: 82) Iako se radi o različitoj dobi ispitanika, za usporedbu bih navela i rezultate koje je u svom istraživanju⁵³ dobila Sanja Grakalić - Plenković utvrđujući književne interese učenika mlađih razreda gimnazijskog usmjerenja, budući da se radi o dobnoj razlici od tek godinu ili dvije. Naime, rezultati istraživanja pokazali su kako gimnazijalci čitaju u prosjeku 2,8 knjiga mjesečno, što ukazuje na to da čitaju i mimo opsežnog popisa lektire, dakle, u slobodno vrijeme. (Grakalić-Plenković, 2002:45)

Koliko prosječno pročitaš knjiga?	f	%
1 do 2 tjedno	6	7%
1 do 2 mjesečno	65	75,6%
1 do 2 godišnje	8	9,3%
ostalo	7	8,1%
Ukupno	86	100%

Tablica 7: *Koliko prosječno pročitaš knjiga?*

⁵³Istraživanje je provedeno u školskoj godini 2000./2001. u Gimnaziji Eugena Kumičića u Opatiji, na uzorku od 134 učenika.

Petim pitanjem htjela sam utvrditi što to učenici najčešće čitaju. Rezultati su pokazali da učenici najčešće čitaju književna djela što je označilo 39 učenika (45,4%), 32 učenika (37,2%) čitaju samo lektirna djela, a 15 učenika (17,4%) najčešće čita novine i časopise.

Što se tiče novina i časopisa, istaknula bih kako su nekada školski časopisi bili obveza, u smislu da je svaki učenik bio pretplaćen na barem jedan časopis, a danas to nije slučaj već se čitanje časopisa prepušta djeci na izbor.

Smatram da je nedostatak ovoga pitanja to što nije bio ponuđen odgovor ostalo ili odgovor ne čitam, na što mi je ukazao jedan učenik prilikom anketiranja, napomenuvši da ne zna što zaokružiti budući da ne čita apsolutno ništa, međutim na kraju je ipak nešto zaokružio.

Što najčešće čitaš?	f	%
književna djela	39	45,4%
samo lektirna djela	32	37,2%
novine i časopise	15	17,4%
Ukupno	86	100%

Tablica 8: Što najčešće čitaš?

U šestom pitanju nastojala sam saznati prema kojem kriteriju učenici odabiru knjige za čitanje. Učenici su mogli odabrati više odgovora, a najviše učenika odlučilo se za odabir prema naslovu, njih 44 (51,2%), za vrstu djela odlučilo se 43 učenika (50%), prema autoru knjige bira 10 učenika (11,6%), a prema debljini knjige 7 učenika (8,1%). Knjige za čitanje 24 učenika (27,9%) biraju i prema preporuci prijatelja, knjižničara, mame, profesora, interneta i dr.

Dijana Sabolović – Krajina u rezultatima istraživanja⁵⁴ prikazuje kako učenici najčešće čitaju knjige koje im preporuča prijatelji te da više uzimaju u obzir neformalna mišljenja nego ona koja daju nastavnici ili knjižničari (Sabolović-Krajina, 1995:63), a da se učenici pri izboru knjiga za čitanje oslanjaju na savjete svojih vršnjaka potvrdili su i rezultati istraživanja koje je provela Sanja Grakalić – Plenković (Grakalić-Plenković, 2002:46)

Rezultati mog istraživanja pokazuju da učenici najčešće knjige biraju prema naslovu i vrsti djela. Upravo je zato važno ispitati književne interese učenika i biti upućen u ono što ih zanima kako bi učenike mogli upućivati na raznoliku literaturu s obzirom na njihove interese. Osim toga, vidimo i da učenici drže do preporuke čitateljske publike koja ih okružuje stoga je nužno ostvariti komunikaciju u osobnom i obrazovnom smislu, točnije treba upućivati učenike na to da razgovaraju o pročitanim knjigama međusobno, s roditeljima, prijateljima izvan škole, ali i profesorima.

Kako odabireš knjige za čitanje?	f (u odnosu na ukupan broj učenika = 86)	% (u odnosu na ukupan postotak = 100%)
prema naslovu	44	51,2%
prema autoru	10	11,6%
prema vrsti djela	43	50%
prema debljini knjige	7	8,1%

⁵⁴Istraživanja su provedena između 1987. i 1993.godine na uzorku učenika od 13 do 19 godina.

prema preporuci (prijatelja, knjižničara, mame, profesora, interneta..)	24	27,9%
--	----	-------

Tablica 9: *Kako odabireš knjige za čitanje?*

Sedmo pitanje tiče se književnih interesa učenika s obzirom na vrstu djela koje čitaju. Nimalo ne iznenađuje činjenica da se najviše učenika odlučilo upravo za roman, njih 68 (79,1%), tek je 7 učenika (8,1%) odabralo pjesme, 6 učenika (7%) drame, a 5 učenika (5,8%) pripovijetke. Do takvih rezultata došao je i Stjepan Hranjec u anketi koju je proveo među čakovečkim osnovnoškolcima⁵⁵ kako bi ispitao učeničku naklonost prema romanu kao književnoj vrsti (Hranjec, u *Javor*, 1999:31), u odnosu na manje omiljene pjesme. Mira Kermek-Sredanović ističe kako roman ulazi u sferu dječjih književnih interesa u devetoj godini života, a osnovnoškolci su općenito interesima vezani više uz prozne vrste (najprije bajke, basne, a zatim pripovijetke, novele) nego uz primjerice poeziju ili dramu, (Kermek-Sredanović, 1985:56-57) a takav se odnos prema književnim vrstama nastavlja i u srednjoj školi. (Grakalić-Plenković, 2002:48)

Kao prijedlog za daljnje istraživanje mogu navesti namjeru da se pronade način kako pospješiti književne interese učenika za manje omiljene vrste poput pjesama ili dramskih tekstova.

⁵⁵Istraživanje je provedeno u Čakovcu, među osnovnoškolskim učenicima između 10 i 15 godina.

Koja je tvoja omiljena književna vrsta?	f	%
pjesme	7	8,1%
romani	68	79,1%
drame	6	7%
pripovijetke	5	5,8%
Ukupno	86	100%

Tablica 10: *Koja je tvoja omiljena književna vrsta?*

Osmo pitanje vezano je također uz učeničke književne interese, a odnosi se na teme koje učenici preferiraju čitati u knjigama. Najviše se učenika odlučilo za kriminalističke teme, njih 26 (30,2%), za pustolovne teme odlučio se 21 učenik (24,4%), 19 učenika (22,1%) birat će ljubavnu tematiku, a 17 učenika (19,8) knjige sa znanstveno-fantastičnom tematikom. U kategoriji ostalo 3 učenika (3,5%) su još istaknuli horore i humorističnu tematiku.

Ovo pitanje dokazuje raznolikost u izboru tematike koja zanima suvremene učenike. Grakalić-Plenković ističe kako srednjoškolce najviše zanimaju kriminalistički romani, zatim oni humoristični, horori i trileri, pustolovni, znanstveno-fantastični te naposljetku ljubavni. (Grakalić-Plenković, 2002:49) U istraživanju Stjepana Hranjeca kriminalističke teme također zauzimaju prvo mjesto, a drugo i treće mjesto je izmijenjeno u odnosu na moje istraživanje, pa tako drugo mjesto zauzimaju znanstveno-fantastične teme, a treće mjesto pustolovna tematika. (Hranjec, 1999:31) Istraživanje koje je Branko Pilaš proveo 1980/81., a zatim i 1998. godine⁵⁶ isto tako pokazuje da su učenici najviše zainteresirani za pustolovnu i znanstveno-fantastičnu tematiku. (Pilaš, u

⁵⁶Istraživanja su provedena u nekoliko osnovnih škola u Zagrebu i okolici, među učenicima predmetne nastave (5.-8.razreda)

Javor, 1999:44)U rezultatima istraživanja koje navodi Sabolović-Krajina najpopularnije su pustolovne, detektivske i ljubavne priče te znanstveno-fantastična tematika. (Sabolović-Krajina, 1995:62) Možemo reći da književni interesi učenika idu ukorak s promjenom načina života pod utjecajem modernizacije društva, učenike sve više zanima ono što je čudesno, neobično, nesvakodnevno, a upravo to opravdava popularnost znanstveno-fantastične tematike.

Koje te teme u knjigama osobito zanimaju?	f	%
ljubavne	19	22,1%
pustolovne	21	24,4%
kriminalističke	26	30,2%
znanstveno-fantastične	17	19,8%
ostalo (horor, humoristične)	3	3,5%
Ukupno	86	100%

Tablica 11: Koje te teme u knjigama osobito zanimaju?

Devetim pitanjem nastojala sam utvrditi kakav je stav učenika prema čitanju. Nije me iznenadio odgovor da većina učenika, njih 47 (54,7%) čitanje veže uz učenje i školske obveze, ali me iznenadio podatak da 32 učenika (37,2%) čitanje veže uz užitak jer sam očekivala i manji postotak. U pitanju je bio ponuđen i odgovor ostalo, za što se odlučilo 7 učenika (8,1%), a učenici su

isticali kako čitanje vežu uz zanimljivost, dosadu, školu i odmor, slobodno vrijeme i dr.

Istraživanje koje je u tri sjevernohrvatske županije proveo Stjepan Hranjec pokazalo je kako velika većina učenika smatra da je lektira (odnosno čitanje kao školska obveza) potrebna kako bi se udovoljilo školskim obvezama, a tek potom da bi se duhovno obogatili, ispunili slobodno vrijeme ili se informirali (Hranjec, 2003:26) S druge strane, u rezultatima istraživanje koje navodi Dijana Sabolović-Krajina učenici navode kako se obvezno čitanje pojavljuje kao rijedak čitateljski motiv, a prevladava potreba za čitanjem (Sabolović-Krajina, 1995:62), ali ističe i kako neka istraživanja pokazuju da učenici čitaju najviše zbog školskih obveza. (Isto, 63) Da je motiv čitanja potreba za čitanjem istaknuli su i ispitanici u drugom istraživanju koje je provela Sabolović-Krajina, učenici rijetko čitaju zbog obveze, a naveli su i neke druge razloge poput zabave i razonode ili popunjavanja slobodnog vremena (Sabolović-Krajina, 1989:78)

Uz što najčešće vezuješ čitanje?	f	%
učenje i školske obveze	47	54,7%
užitak	32	37,2%
ostalo (zanimljivost, dosadu, školu i odmor, slobodno vrijeme i dr.)	7	8,1%
Ukupno	86	100%

Tablica 12: Uz što najčešće vezuješ čitanje?

Desetim pitanjem također sam nastojala prikazati odnos učenika prema čitanju, točnije utjecaj čitanja na život učenika, na način da su učenici trebali izraziti stav o postavljenim tvrdnjama odabirom broja na ljestvici koji najbolje odražava njihovo slaganje ili neslaganje s određenom tvrdnjom. (Točan oblik pitanja vidjeti u anketnom upitniku koji se nalazi u prilogu.)

Prva tvrdnja glasila je: *Čitanje mi pomaže u oblikovanju mog pogleda na svijet.* Najviše učenika, njih 28 (32,6%) nije bilo sigurno u svoj odgovor te je odgovorilo da niti se slažu niti ne slažu s navedenim iskazom, 26 učenika (30,2%) se uglavnom slaže s iskazom, a 16 učenika se u potpunosti slaže s iskazom. S tvrdnjom da čitanje pomaže u oblikovanju pogleda na svijet uglavnom se ne slaže 10 učenika (11,6%), a uopće se ne slaže 6 učenika (7%).

Čini se da učenici nisu mogli jednostavno odrediti utječe li i na koji način čitanje na oblikovanje njihova pogleda na svijet, međutim većina je ipak prepoznala da je utjecaj ostvaren. Smatram da bi u kontekstu ovoga pitanja bilo zanimljivo saznati na koje to aspekte njihova života utječe čitanje i u kolikoj mjeri, koja su književna djela osobito utjecala na njihova razmišljanja i jesu li im književna djela ponudila rješenja određenih problema te ovo ističem kao preporuku za daljnje istraživanje.

Čitanje mi pomaže u oblikovanju mog pogleda na svijet.	f	%
uopće se ne slažem	6	7%
uglavnom se ne slažem	10	11,6%

niti se slažem niti se ne slažem	28	32,6%
uglavnom se slažem	26	30,2%
u potpunosti se slažem	16	18,6%
Ukupno	86	100%

Tablica 13: Na koji način čitanje utječe na tvoj život?

Druga tvrdnja glasila je: *Čitanje obogaćuje moj jezični izraz*. Najviše se učenika, njih 39 (45,3%) u potpunosti složilo s tom tvrdnjom, 33 učenika (38,4%) tvrde da se uglavnom slažu s tvrdnjom, 12 učenika (14%) niti se slaže niti ne slaže s tvrdnjom, a da se uglavnom ne slažu s tvrdnjom istaknula su 2 učenika (2,3%). Da se uopće ne slaže s tvrdnjom nije odgovorio niti jedan učenik.

Iako se većina učenika složila da čitanje uglavnom ili u potpunosti obogaćuje njihov jezični izraz, zanima me što bi rekli je li utjecaj jednak kada to djelo primjerice gledaju na televiziji (film, video). Naime, u istraživanju Stjepana Hranjeca učenici su se izjasnili kako im je lektira dosadna jer bi, između ostalog, radije gledali to djelo nego ga čitali. (Hranjec, 2003:26) Činjenica jest da je vizualna prezentacija puno atraktivniji i jednostavniji način upoznavanja likova i fabule, međutim upravo ovim primjerom želim istaknuti kolika je vrijednost pisanog izraza, odnosno koliko je važno da se učenici izravno susreću s pisanim tekstom jer se u takvoj vrsti interakcije najbolje obogaćuje jezični izraz (a pritom svakako ne osporavam vrijednost i važnost vizualnih medija u nastavi lektire⁵⁷).

⁵⁷Scenski prikaz lektirnog djela ili njegova ekranizacija može biti dobra ideja za izvannastavnu aktivnost učenika ako je to ono što ih zanima.

Obogaćivanje jezičnog izraza kao posljedice čitanja izuzetno je važan i vrijedan element u nastavi hrvatskog jezika koji svjedoči o unutarpredmetnom povezivanju s nastavom jezičnog izražavanja, u kojoj jezični fond učenika ponajviše dolazi do izražaja.

Čitanje obogaćuje moj jezični izraz.	f	%
uopće se ne slažem	0	0%
uglavnom se ne slažem	2	2,3%
niti se slažem niti se ne slažem	12	14%
uglavnom se slažem	33	38,4%
u potpunosti se slažem	39	45,3%
Ukupno	86	100%

Tablica 14: *Na koji način čitanje utječe na tvoj život?*

Istraživanje Dijane Sabolović – Krajine pokazalo je kako najviše osnovnoškolaca smatra da čitanje služi bogaćenju jezičnog izraza, a tek nekolicina se izjasnila da čitanje utječe na formiranje pogleda na svijet. (Sabolović-Krajina, 1989:84)

Treća tvrdnja glasila je: *Čitanje ne utječe na moj život*. Najviše učenika, njih 25 (29,1%) odgovorilo je da se uopće ne slažu s tom tvrdnjom, 22 učenika (25,6%) se uglavnom ne slažem s tvrdnjom, 21 učenik (24,4%) niti se slaže niti

se ne slaže s tvrdnjom. Da se uglavnom slaže s tvrdnjom potvrdilo je 10 učenika (11,6%), a da se u potpunosti slažu s tvrdnjom odgovorilo je 8 učenika (9,3%).

Većina učenika složila se oko odgovora da čitanje na neki način utječe na njihov život, međutim iz ovog, ali i prethodnih odgovora je isto tako vidljivo da učenici teško određuju u kojoj mjeri čitanje utječe na njihov život. Ono što je pomalo zabrinjavajuće da se ipak određeni broj učenika izjasnio kako čitanje ni na koji način ne utječe na njihov život što ne ide uz opis čitanja kao cjeloživotne aktivnosti čovjeka.

Čitanje ne utječe na moj život.	f	%
uopće se ne slažem	25	29,1%
uglavnom se ne slažem	22	25,6%
niti se slažem niti se ne slažem	21	24,4%
uglavnom se slažem	10	11,6%
u potpunosti se slažem	8	9,3%
Ukupno	86	100%

Tablica 15: *Na koji način čitanje utječe na tvoj život?*

Jedanaesto pitanje upućuje na učenikov odnos prema knjižnici. Od učenika sam htjela saznati jesu li članovi još neke knjižnice u gradu i ako jesu, koje. Odgovori su pokazali da je 71 učenik (82,6%) član Gradske knjižnice Rijeka, tj. njenih različitih ogranaka: Dječjeg odjela Stribor, Knjižnice Čavle,

Ogranka Drenova i Ogranka Zamet. 15 učenika (17,4%) odgovorilo je kako nije član niti jedne knjižnice u gradu.

Dijana Sabolović – Krajina je, pak, u svom istraživanju pokazala kako osnovnoškolski učenici više posjećuju školsku nego gradsku knjižnicu, a to je, zaključuje posljedica toga da učenici svoje čitateljske potrebe ograničavaju na čitanje lektire za što im je dovoljna i školska knjižnica. (Sabolović-Krajina, 1989:89)

Istraživanje Mire Kermek – Sredanović pokazalo je da je navika korištenja gradske knjižnice kod učenika različito razvijena te da ne ovisi puno o utjecaju roditelja, ali isto tako da učenici rijetko imaju naviku korištenja i gradske i školske knjižnice, a razlog tomu vidi u utjecaju nastavnika. (Kermek-Sredanović, 1985:58)

Jesi li član neke knjižnice u gradu (ako da, koje?	f	%
da (Gradska knjižnica Rijeka; ogranci)	71	82,6%
ne	15	17,4%
Ukupno	86	100%

Tablica 16: *Jesi li član neke knjižnice u gradu?*

Dvanaestim pitanjem htjela sam provjeriti kakav je odnos učenika prema školskoj knjižnici. Zanimalo me koliko često učenici posjećuju školsku knjižnicu. Iznenadio me podatak da je 35 učenika (40,7%) odgovorilo da ne posjećuju školsku knjižnicu, iako to može biti posljedica toga da su učenici učlanjeni u Gradsku knjižnicu, međutim i neovisno o tome, a s obzirom na to koja bi trebala biti uloga školske knjižnice, o kojoj sam govorila u poglavlju Uloga školske knjižnice (vidi poglavlje 3.1), to je vrlo poražavajući rezultat. 30 učenika (34,9%) posjećuje školsku knjižnicu jednom mjesečno, što vjerojatno ukazuje na to da učenici samo posuđuju lektirne naslove. 6 učenika (7%) posjećuje knjižnicu nekoliko puta mjesečno, 2 učenika (2,3%) jednom godišnje, 10 učenika (11,6%) posjećuje knjižnicu nekoliko puta godišnje, a za tjedni posjet knjižnici odlučila su se 3 učenika, i to 2 učenika (2,3%) za jedan put tjedno, a tek 1 učenik (1,2%) nekoliko puta tjedno. Za odgovore jednom dnevno i nekoliko puta dnevno nije se odlučio niti jedan učenik.

Za usporedbu bih navela podatak koji se nalazi u izvješću PIRLS-a⁵⁸ iz 2011. godine prema kojemu je u Engleskoj provedena internetska anketa koja je pokazala da su korisnici knjižnica na naprednijoj razini od učenika koji nisu korisnici knjižnica, da više uživaju u čitanju i imaju pozitivan odnos prema čitanju (PIRLS, 2011:129) što ovaj problem ne posjećivanja školske knjižnice čini još relevantnijim.

Podatak da veliki broj učenika ne posjećuje školsku knjižnicu svakako ne ide u prilog tome da su knjižnice danas jedno od najdinamičnijih mjesta za promicanje, motiviranje, unaprjeđivanje i potporu čitanju. (Sabolović-Krajina, 2003:36) U nekom od budućih istraživanja voljela bih saznati što je razlog tome da učenici ne posjećuju školske knjižnice, je li to izostanak određenih sadržaja prema njihovim interesima ili možda smatraju da im narodne knjižnice pružaju bolje sadržaje. Školska knjižnica, koja doslovno stoji učenicima nadohvat ruke

⁵⁸ PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study) provodi se u petogodišnjim ciklusima, a mjeri učenička postignuća u čitanju u četvrtim razredima. (<https://www.ncvvo.hr/medunarodna-istrazivanja/pirls/>)

svakako ne bi trebala biti mjesto koje učenici u školi izbjegavaju, ali ni mjesto u kojemu će isključivo posuđivati lektirne naslove ili tek rijetko knjige za slobodno čitanje. Uloga knjižnice, a osobito one školske, u životu učenika je puno veća od onoga što su pokazali rezultati ovoga istraživanja.

Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu?	f	%
jednom dnevno	0	0%
nekoliko puta dnevno	0	0%
jednom tjedno	2	2,3%
nekoliko puta tjedno	1	1,2%
jednom mjesečno	30	34,9%
nekoliko puta mjesečno	6	7%
jednom godišnje	2	2,3%
nekoliko puta godišnje	10	11,6%
ne posjećujem školsku knjižnicu	35	40,7%
Ukupno	86	100%

Tablica 17: *Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu?*

Što se još tiče odnosa učenika prema školskoj knjižnici, u trinaestom pitanju zanimalo me zbog čega zapravo učenici odlaze u školsku knjižnicu. Učenici su mogli odabrati više odgovora. Očekivani odgovor bio je posudba lektirnih naslova za što se odlučilo 49 učenika (57%), za posudbu knjiga za

čitanje u slobodno vrijeme odlučilo se 12 učenika (14%), 3 učenika (3,5%) dolazi u školsku knjižnicu kako bi učilo ili pisalo zadaću, 2 učenika (2,3%) navela su svoje odgovore, a to su prezentacija ili priredba, niti jedan učenik ne dolazi u školsku knjižnicu kako bi koristio računalo, a 33 učenika (38,4%) napisalo je kako ne posjećuje školsku knjižnicu. (Ovdje vidimo nekonzistentnost u odgovorima s obzirom na dvanaesto pitanje gdje je 35 učenika odgovorilo da ne posjećuje školsku knjižnicu; vidi tablicu br. 16)

Do ovakvih rezultata došla je i Karol Visinko utvrđujući da je interes učenika sedmog i osmog razreda za posjet knjižnici po slobodnom izboru smanjen u odnosu na učenike razredne nastave kao i petih i šestih razreda, a ističe kako osobito učenici osmih razreda knjižnicu posuđuju isključivo kako bi posudili lektirne naslove (Visinko, 2014:157)

Rezultati istraživanja koje navodi Dijana Sabolović – Krajina pokazuju kako učenici imaju određene zahtjeve o sadržajima koji će upotpuniti rad knjižnice kao što su, primjerice organiziranje natjecanja u knjižnici i postojanje školskog literarnog foruma (Sabolović-Krajina, 1995:64), a primjer vidim kao dobru ideju za istraživanje koje bi svaki knjižničar mogao, odnosno trebao provesti sa svojim učenicima kako bi utvrdio njihove potrebe i interese.

Koji su razlozi tvog dolaska u školsku knjižnicu?	f (u odnosu na ukupan broj učenika = 86)	% (u odnosu na ukupan postotak = 100%)
posudba lektirnih djela	49	57%
posudba knjiga za čitanje	12	14%

u slobodno vrijeme		
učenje/pisanje zadaće	3	3,5%
uporaba računala	0	0%
ostalo (prezentacija, priredba)	2	2,3%
ne posjećujem školsku knjižnicu	33	38,4%

Tablica 18: Koji su razlozi tvog dolaska u školsku knjižnicu?

Četrnaesto i petnaesto pitanje bili su usmjereni na to da saznam koliko zapravo učenici pamte ono što čitaju, a osobito ono što im se sviđa toliko da bi preporučili drugima. Osobito me zanimalo petnaesto pitanje gdje su učenici trebali navesti knjige koju čitaju izvan lektire, što zapravo puno govori o njihovim interesima.

Učenici su trebali navesti naslov i autora lektirne knjige i knjige koju čitaju izvan lektire. Prilikom provođenja ankete primijetila sam da su se učenici najviše mučili s autorima djela te su zahtijevali ako mogu napisati samo naslov djela pa su tek uz pojedine naslove zabilježeni i njihovi autori.

U četrnaestom pitanju učenici su trebali navesti naslov i autora lektirne knjige koju bi preporučili drugima. Bila je to vjerojatno lektira koju su učenici neposredno prije pročitali. Najviše odgovora dobili su ovi lektirni naslovi: *Maturalac* (Branka Primorac), *Kod kuće je najgore* (Ephraim Kishon) i *Tajni dnevnik Adriana Molea* (Sue Townsend), a od ostalih lektirnih naslova učenici

su još istaknuli i: *Robinson Crusoe*, *Smogovci*, *Mali princ*, *Starac i more*, *Kronike iz Narnije*, *Romeo i Julija*, *Debela* i dr.⁵⁹

Pojedini učenici navodili su i djela koja se ne nalaze na popisu lektire kao što su roman *Nikica* autora Renea Goscinniya, *Grička vještica* Marije Jurić Zagorke ili *A Game of thrones* Georgea R. R. Martina, no nije isključeno da su ih u dogovoru s nastavnikom trebali pročitati.

Osim toga, bilo je i učenika (točnije 3) koji nisu naveli niti jednu knjigu već su ostavili rubriku praznu ili su naveli, citiram: "nijednu".

U petnaestom pitanju učenici su trebali navesti naslov i autora knjige izvan lektire koju bi preporučili drugim čitateljima. Učenici su, kao i u četrnaestom pitanju, imali problema s navođenjem autora. Među knjigama za čitanje u slobodno vrijeme najviše se ističe *Gregov dnevnik* (Jeff Kinney), *Harry Potter* (J. K. Rowling) i *Kradljivica knjiga* (Markus Zusak), a od ostalih naslova ističu se još i: *Gospodar prstenova*, *Hobit*, *Igre gladi* (*A game of thrones*), *Labirint: nemogući bijeg*, *Biblija*, *Vidimo se na fejsu* i dr.

Kao i u prethodnom pitanju, ali ovaj put u obrnutoj ulozi, učenici su navodili lektirna djela kao što su *Zaljubljen do ušiju*, *Romeo i Julija*, *Emil i detekтиви* ili *Dnevnik Ane Frank*.

Za razliku od četrnaestog pitanja gdje tek nekoliko anketa ostalo nepopunjeno, u ovom je pitanju to bilo znatno drugačije. Desetak učenika ostavilo je rubriku praznu, a ostali su zapisali, citiram: "ne čitam izvan lektire", "ne čitam knjige izvan škole", "nijednu" i dr. Ovakvi rezultati kompatibilni su s odgovorom na deveto pitanje: *Uz što najčešće vežeš čitanje?*, gdje se većina učenika odlučila za odgovor: *učenje i školske obveze* (vidi tablicu br. 12), stoga

⁵⁹Istraživanje koje je Branko Pilaš proveo 1980/81., a zatim i 1998. godine pokazuje kako se na pitanje u kojem su učenici trebali izdvojiti djelo koje im se najviše sviđa izdvajali i nekalektirna djela koja se pojavljuju i u mojoj anketi poput *Vlak u snijegu*, *Robinson Crusoe*, *Smogovci* i dr. (Pilaš, u *Javor*, 1999:40-41)

ne čudi podatak da znatan broj učenika nije sposoban navesti knjigu koju čita izvan lektire.

Iz odgovora na četrnaesto i petnaesto pitanje možemo izvesti dva zaključka, usudila bih se reći jedan pozitivan i jedan zabrinjavajući. Prvi zaključak je da nam dobiveni rezultati mogu puno reći o književnim interesima učenika što potvrđuje moju početnu ideju da se ovakav način istraživanja može primijeniti kako bi se utvrdile čitateljske potrebe i interesi učenika, što je svakako vrlo pozitivno. Isto tako, potičući učenike da iskažu ono što im se osobito svidjelo zapravo ih potičemo na komunikaciju s drugim čitateljima, na izmjenu čitateljskih iskustava i naslova te na, ono što na nažalost nisam mogla obuhvatiti ovim upitnikom, a to je razgovor o pročitanoj knjizi, odnosno objašnjenje zašto baš tu knjigu preporučuju drugom čitatelju. Na taj način otvara se prilika za stvaranje i razvijanje čitateljske kulture.

Drugi zaključak nije osobito optimističan. Naime, svojevrsan problem svakako je nepoznavanje autora (ili navođenja krivih imena), odnosno činjenica da su učenici prilikom ispunjavanja ankete inzistirali na izostavljanju autora knjige (osobito kada se radilo o lektirnim djelima). Pročitati knjigu i znati njen sadržaj jest vrlo bitno, međutim isto tako važno je usmjeriti učenike na pamćenje autora, točnije osvijestiti kod učenika potrebu da saznaju ili istraže cjelokupan ili dio autorova opusa⁶⁰, dajući im tako priliku da prošire korpus pročitanih knjiga omiljenog autora ili pak da stvore kritički stav prema različitim djelima istog autora.

Osim toga, problem je vidljiv i u tome što je određeni broj učenika izostavio napisati preporuku knjige izvan lektire, što je, kao što sam već rekla, problem koji je povezan s izostankom navike čitanja radi užitka, odnosno čitanja u slobodno vrijeme. To je zabrinjavajuće jer pokazuje kako učenici čitaju

⁶⁰Istraživanje Dijane Sabolović – Krajine pokazalo je kako je važan element u izboru knjiga za čitanje prethodno pročitana knjiga nekog autora (Sabolović-Krajina, 1989:83)

ponajviše radi školske obveze, što cjelokupnu aktivnost poput čitanja čini apsolutno nepotpunom, a učenike nespremima da se uključe u fenomen čitateljske kulture.

5.1. Zaključak istraživanja

Kao što sam već navela na početku istraživačkog dijela, predmet ovoga istraživanja bio je saznati koliko i što učenici čitaju, koji su njihovi književni interesi s obzirom na vrstu i temu djela koja čitaju te njihov odnos prema knjižnici. U skladu s tim izdvojila sam četiri hipoteze, koje će prema rezultatima istraživanja, biti potvrđene ili opovrgnute.

Prva hipoteza glasila je: *Čitanje iz užitka je u izrazito podređenom položaju prema čitanju kao školskoj obvezi.* Istraživanje je pokazalo kako većina učenika svoj odnos prema čitanju veže uz čitanje u obrazovne svrhe, što se ponajviše odnosi na čitanje školske lektire, međutim hipoteza je djelomično potvrđena budući da, s obzirom na rezultate (vidi tablicu br. 12), ne možemo govoriti o izrazito podređenom položaju čitanja iz užitka. Naime, rezultati do kojih sam došla realna su posljedica stanja u odgojno-obrazovnom radu, no uzrok tomu ne možemo tražiti isključivo u utjecaju učitelja i nastavnika, budući da se, kao što smo to vidjeli u teorijskom dijelu ovoga diplomskoga rada, početni interes i motivacija za čitanje stvaraju već u predškolsko doba. Činjenica jest da su učenici danas preopterećeni raznim sadržajima u nastavi, pa tako i u nastavi Hrvatskoga jezika. Međutim, to nikako ne može opravdati izostanak čitanja u slobodno vrijeme, odnosno čitanja iz užitka koje predstavlja jedan od ključnih elemenata čitateljske kulture. To da se čitanje uvelike svodi na obvezno

izvršavanje zadataka (kao što je primjerice, čitanje školske lektire) pokazatelj je da učenici zapravo nemaju razvijenu naviku čitanja.

Možemo reći da se kao posljedica toga što učenici većinom čitanje doživljavaju kao (školsku) obvezu javlja negativan stav prema čitanju. Sve ono što nam je nametnuto vrlo često izaziva u nama otpor, a pogotovo je to vidljivo kod djece koja još u takvim situacijama ne mogu izvući nešto sasvim pozitivno. Upravo im zato čitanje koje vežu uz školu predstavlja određeni napor pa na svako dodatno čitanje ili čitanje iz užitka ne žele ni pomisliti. Stoga je zadatak roditelja, nastavnika i svih koji brinu o učenikovu čitanju stvoriti aktivnog čitatelja, čitatelja koji će prepoznati i osvijestiti važnost i potrebu čitanja u obrazovne svrhe, ali i čitatelja koji će za knjigom (ili bilo kojim drugim tekstom) posegnuti iz znatiželje i doživjeti ju kao užitak i/ili nešto korisno.

Druga hipoteza glasila je: *Učenici pretežno pročitaju jednu do dvije knjige mjesečno*. Rezultati istraživanja pokazali su kako učenici vole čitati, ali ne pretjerano (vidi tablicu br.4) te isto tako da učenici čitanje doživljavaju u kontekstu školske obveze. (vidi tablicu br.12) Upravo su ta dva podatka temelj za potvrđivanje ove hipoteze, koja se pokazala apsolutno točnom o čemu govore i rezultati istraživanja (vidi tablicu br. 7). Činjenica da učenici u velikoj većini čitaju jednu do dvije knjige mjesečno ukazuje na to da učenici čitaju isključivo lektirne naslove budući da otprilike trebaju pročitati jednu lektirnu knjigu mjesečno.

I ova hipoteza ukazuje na to da učenici nemaju razvijenu naviku čitanja, odnosno da je pojam čitateljske kulture kod ispitanih učenika upitnoga statusa. Potvrđuje se da su učenici bez razvijene navike, potrebe i interesa za čitanje mimo onoga što im je nametnuto. To možemo povezati s prvom hipotezom i zapitati se gdje u odgojno-obrazovnom procesu nastaje problem, odnosno gdje nestaje motivacija za bilo kakvim čitanjem koje nije obveza. Ponovno se

možemo vratiti na početke stvaranja čitateljskih interesa, međutim brojna istraživanja pokazala su kako interes za čitanje opada tijekom odgojno-obrazovnog rada, a osobito na kraju osnovnoškolskog obrazovanja. Upravo je to period u kojem se nalaze ispitani učenici u ovom istraživanju, čime je i ta teza potvrđena.

Učitelji, nastavnici i svi koji se bave čitateljskom aktivnošću učenika moraju neprestano poticati i razvijati motivaciju za čitanje u bilo koje svrhe, a osobito u ovom "negativnom razdoblju" kada učenici postaju manje zainteresirani za školu i učenje općenito, a u skladu s tim i za sve obveze koje uz to dolaze pa tako i čitanje. Neprestanim utvrđivanjem postojećih čitateljskih potreba i interesa na početku svakog obrazovnog razdoblja utvrdit će se trenutno stanje i na taj način dobiti orijentacijski pravac putem kojega će nastavnici usmjeravati učenike da čitaju više i da čitaju s užitkom.

Treća hipoteza glasila je: *Učenicima je roman omiljena književna vrsta, a prevladava kriminalistička i znanstveno-fantastična tematika.* Ova hipoteza odnosila se na učeničke književne interese u pogledu vrste i teme djela koje čitaju. Rezultati su pokazali da je velika većina učenika potvrdila svoju naklonost prema romanu kao književnoj vrsti (vidi tablicu br. 10) , a posebno su zainteresirani za kriminalističke teme u djelima. Znanstveno - fantastične teme ipak nisu toliko popularne, jer se više učenika odlučilo za pustolovnu i ljubavnu tematiku (vidi tablicu br. 11) stoga je ova hipoteza djelomično potvrđena.

Rezultati ovoga istraživanja ukazuju na jednu problematiku vezanu uz književne interese u pogledu omiljenih književnih vrsta. Naime, učenici ne prihvaćaju sve žanrove podjednako pa se tako pjesme i dramske vrste nalaze na margini književnih interesa učenika, što svakako nije pozitivan rezultat. Činjenica je, dakle, da se na tome treba raditi tako da prihvaćajući njihove postojeće književne interese (ljubav prema romanu), nastojimo razvijati, ako ne

ljubav, onda potrebu da u određenim trenucima posegnu i za drugim književnim vrstama, jedno vrijednima i važnima.

To se može postići upravo korištenjem kratkog anketnog upitnika na kraju školske godine u kojem ćemo učenike pitati što očekuju za sljedeću školsku godinu, koje bi književne vrste i teme voljeli čitati. To ne znači da će se nastavnik baviti isključivo učeničkim interesima, već će nastojati realizirati njihove potrebe, ali usporedno s tim težiti tome da proširi postojeće interese interesima koji manje zaokupljaju učeničku pažnju, uvodeći u nastavu manje omiljene književne vrste i teme na učenicima zanimljiv i suvremeni način.

Posljednja, četvrta hipoteza, glasila je: *Školska knjižnica učenicima predstavlja isključivo izvor za posudbu lektirnih naslova*. Kada sam na početku istraživanja formulira ovu tezu, bila sam svjesna da će biti potvrđena, međutim kada sam obradila dobivene podatke nakon provedenog istraživanja iznenadio me podatak kako je veliki broj učenika izjavio da uopće ne posjećuje knjižnicu, kao i to da nisu zainteresirani za dodatne aktivnosti u knjižnici poput učenja, pisanja zadaće ili korištenja računala. (vidi tablicu br. 18)

Škola i knjižnica dva su najvažnija izvora za stvaranje i razvijanje čitateljskih navika učenika pa upravo zato rezultat koji pokazuje kako učenici posjećuju školsku knjižnicu samo kako bi posudili lektirne knjige nije pozitivan rezultat.

U kontekstu ovoga pitanja bilo bi potrebno saznati koji su razlozi da učenici ne posjećuju školsku knjižnicu, imaju li uopće potrebne uvjete za posuđivanje knjiga koje se nalaze izvan obveznog popisa lektirnih knjiga, za učenje ili korištenje računala kao i primijeniti ovakvo istraživanje na veću količinu ispitanika iz različitih osnovnih škola.

Dok narodne knjižnice trebaju zadržati svoju ulogu u obrazovnom, osobnom i društvenom razvoju učenika putem različitih usluga i programa koje

nude, školske bi knjižnice trebale izaći iz tradicionalnog okvira "posuđivaonica lektirnih knjiga" i zaći u sferu narodnih knjižnica te pomoću različitih sadržaja ostvariti čitateljske potrebe i interese svojih učenika.

U Nastavnom planu i programu za osnovnu školu primijetila sam kako je u planu za sedmi razred u nastavnom području medijska kultura predviđena tema knjižnica, točnije zadatak je nastavnika osposobiti učenika za služenje knjižničnom građom (a u osmom razredu učenici bi se trebali baviti kataloškim i računalnim pretraživanjem). Smatram da je to jedan od načina kako odraditi jedan nastavni sat u poveznici sa školskom knjižnicom ili učenike uputiti na samostalni istraživački zadatak, uz pomoć knjižničara/ke. Na taj način učenici će uspostaviti suradnički odnos sa školskom knjižnicom i njezinim djelatnicima koji će biti međusobno ostvaren, a ne jednosmjerno kao što je to slučaj kada učenici posjećuju knjižnicu isključivo kako bi posudili lektirne naslove.

Rezultate ove ankete ne možemo uzeti u obzir kao potpuno reprezentativne, jer obuhvaćaju tek 86 učenika jedne osnovne škole, međutim rezultati istraživanja, a s obzirom na istraživačke hipoteze postavljene na početku, pokazuju kako ispitani učenici nemaju dovoljno razvijenu naviku čitanja, čitaju zato što moraju, čitaju malo i unutar svojih interesa, što je svakako značajan podatak za nastavnicu Hrvatskoga jezika, ali i same učenike.

Ovi rezultati izvrsna su smjernica kako svaki nastavnik (ili knjižničar) može doprinijeti utvrđivanju čitateljskih potreba i interesa svojih učenika, ali i razvijanju cjelokupne čitateljske kulture.

6. Zaključak

Čitanje jest najsloženija jezična djelatnost pa se njenom poučavanju u nastavi hrvatskoga jezika pridaje osobita pozornost, uključujući pri tom međudjelovanje s ostalim jezičnim djelatnostima, kao i unutarpredmetnu poveznicu s nastavom jezika, jezičnog izražavanja i medijske kulture te međupredmetnu poveznicu s ostalim nastavnim sadržajima. Čitanje kao neiscrpan izvor znanja obogaćuje naš pogled na svijet, ali predstavlja i preduvjet za bilo koju drugu životnu aktivnost i upravo je u tome njegova najveća vrijednost.

U nastavi hrvatskoga jezika čitanje se ostvaruje kroz razvoj čitateljskih interesa, navika i napose čitateljske kulture kao vrhunca odgojno-obrazovnoga rada. Stoga je važno, najprije kod djece, a zatim učenika i mladih neprekidno osvještivati važnost i vrijednost čitanja, utvrđujući njihove potrebe i interese, a istraživanje poput ovoga provedenoga u sklopu diplomskoga rada predstavlja primjer kako teorijske spoznaje o čitanju provjeriti u neposrednom djelovanju s učenicima.

Kao što to napominje Sanja Grakalić-Plenković, *književni interesi ne nastaju ishitreno i naglo i ne razvijaju se neočekivano i stihijski i potrebno ih je razvijati podjednako i širiti na sve književne vrste i žanrove ne zanemarujući, svakako, estetski kriterij, ali ne zanemarujući niti one koji već postoje kao gotovi, samo ih možda ponekad treba drugačije obojiti*, (Grakalić-Plenković, 2002:56) a istraživanje poput ovoga svakako će pomoći da se utvrde postojeći, ali i razviju novi književni interesi i potrebe. S obzirom na to da učenici čitaju u prosjeku jednu do dvije knjige mjesečno, njihovi književni interesi uvelike će ovisiti o lektirnim naslovima, a tek potom o ostalim književnim djelima, a upravo na tome treba poraditi.

Činjenica jest da je svijest učenika sedmih i osmih razreda usmjerena na doživljaj čitanja kao školske obveze, odnosno čitanja u svrhu školske lektire, a zadatak je i obveza nastavnika da taj stav promijene.

Uloga je roditelja, nastavnika i knjižničara neprekidno razvijati ideju o važnosti knjige i čitanja kako bi se stvorio dobar temelj za razvijanje trajnog interesa za čitanje i svekolike čitateljske kulture učenika. Čitanje treba osvijestiti kao privlačnu aktivnost, koja će učeniku pružati užitak i osjećaj ugodno provedenog vremena. Usto, osvijestiti treba i ostale svrhe čitanja (obrazovnu, poslovnu i javnu) važne tijekom cijeloga života.

7. Literatura

1. Bettelheim, Bruno i Zelan, Karen – *Čitanje i dijete* u zborniku *Kako razvijati kulturu čitanja*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 1999.
2. Bogadi, Ida – *Čudnovate zgode školske knjižničarke*, u zborniku *Čitanje – obaveza ili užitak*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2009.
3. Bognar, Ladislav i dr. (ur.) – *Problemi mladih Slavonije i Baranje (istraživanje)*, Osijek, Filozofski fakultet Osijek, 2004.
4. Čeliković, Vlasta (ur.) - *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje*, prev. ValneaBressan, Hovan Martina, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
5. Čudina-Obradović, Mira – *Psihologija čitanja, od motivacije do razumijevanja*, Zagreb, Golden marketing – Tehnička knjiga, 2014.
6. Grosman, Meta – *U obranu čitanju. Čitatelj i književnost u 21.stoljeću*, Zagreb, Algoritam, 2010.
7. Hranjec, Stjepan - *Zašto volim roman*, u zborniku *Kako razvijati kulturu čitanja*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 1999.
8. Hranjec, Stjepan – *Kako s dječjom lektirom?*, u zborniku *Riječi teške od života. Suvremene težnje u nastavi hrvatskoga jezika. Stazama Lovrakovih sljedbenika*, Bjelovar, Hrvatski pedagoško-književni zbor, 2003.
9. Javor, Ranka (ur.) – zbornik *Čitanje – obaveza ili užitak*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2009.
10. Javor, Ranka (ur.) – zbornik *Kako razvijati kulturu čitanja*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 1999.
11. Javor, Ranka (ur.) – zbornik *Kakva je knjiga slikovnica*, Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 2000.
12. Kermek-Sredanović, Mira – *Književni interesi djece i omladine*, Zagreb, Školske novine, 1985.

13. Kolić-Vehovec, Svjetlana – *Edukacijska psihologija*, Rijeka, Filozofski fakultet, 1998.
14. Leburić, Anči – *Mladi i čitanje – knjiga kao element popularne kulture*, u zborniku radova *Međunarodni interdisciplinirani stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme*, Split, 2011.
15. Pecotić, Eli i dr. (ur) - *Međunarodni interdisciplinirani stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme (zbornik radova)*, Split, 2011.
16. Peti-Stantić, Anita; Stantić, Mirta – *Užitak čitanja – intelektualna razbibriga i/ili intelektualna potreba*, u zborniku *Čitanje – obaveza ili užitak*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2009.
17. Pilaš, Branko – *Dječji književni interesi*, u zborniku *Kako razvijati kulturu čitanja*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 1999.
18. Plevnik, Danko – *Fortuna čitanja*, Osijek, Hrvatsko čitateljsko društvo, 2006.
19. Podbrežnik, Breda – *Djelatnosti za promicanje čitanja u matičnoj knjižnici Kamnik*, u zborniku radova *Međunarodni interdisciplinirani stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme*, Split, 2011.
20. Rosandić, Dragutin – *Metodika književnoga odgoja*, Zagreb, Školska knjiga, 2005.
21. Sabolović-Krajina, Dijana – *Čitanje – sposobnost važnija nego ikada*, u zborniku *Riječi teške od života. Suvremene težnje u nastavi hrvatskoga jezika. Stazama Lovrakovih sljedbenika*, Bjelovar, Hrvatski pedagoško-književni zbor, 2003.
22. Sabolović-Krajina, Dijana – *Uloga knjižnice u životnome ciklusu: promicanje čitanja i pismenosti u lokalnoj zajednici – praksa knjižnice i čitaonice "Fran Galović"*, u zborniku radova *Međunarodni interdisciplinirani stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme*, Split, 2011.

23. Stričević, Ivanka – *Uloga obitelji u razvijanju čitateljske kulture djece predškolske dobi*, u zborniku *Kako razvijati kulturu čitanja*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 1999.
24. Stričević, Ivanka – *Čitanje u kontekstu školskih i narodnih knjižnica: uloga knjižnica u poticanju funkcionalnog čitanja i čitanja iz užitka*, u zborniku *Čitanje – obaveza ili užitak*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 2009.
25. Stričević, Ivanka; Jelušić, Srećko – *Informacijske potrebe i čitateljski interesi građana Hrvatske*, u zborniku radova *Međunarodni interdisciplinarni stručni skup Knjiga i slobodno vrijeme*, Split, 2011.
26. Strugar, Vladimir (ur.) – *Riječi teške od života. Suvremene težnje u nastavi hrvatskoga jezika. Stazama Lovrakovih sljedbenika*, Bjelovar, Hrvatski pedagoško-književni zbor, 2003.
27. Škopljanac, Lovro – *Književnost kao prisjećanje: što pamte čitatelji*, Zagreb, Naklada Ljevak, 2014
28. Težak, Stjepko – *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 1*, Zagreb, Školska knjiga, 1996.
29. Visinko, Karol – *Interes za dječju priču*, u zborniku *Kako razvijati kulturu čitanja*, Zagreb, Knjižnice grada Zagreba, 1999.
30. Visinko, Karol - *Dječja priča – povijest, teorija, recepcija i interpretacija*, Zagreb, Školska knjiga, 2009.
31. Visinko, Karol – *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika. Pisanje*, Zagreb, Školska knjiga, 2010.
32. Visinko, Karol - *Čitanje. Poučavanje i učenje*, Zagreb, Školska knjiga, 2014.
33. Vizek Vidović, Vlasta; Rijavec, Majda; Vlahović-Štetić, Vesna; Miljković, Dubravka – *Psihologija obrazovanja*, Zagreb, Visoko učilište Vern, 2003.
34. Vodopija, Irena – *Čitateljske navike, interesi i svjetonazor mladih u Problemi mladih Slavonije i Baranje (istraživanje)*, Osijek, Filozofski fakultet Osijek, 2004.

Članci

1. Bučević-Sanvincenti, Lorenka (2006) – *Čitanje kao ključni čimbenik razvoja hrvatskoga društva*, Zagreb: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 2, 62-69
2. Grakalić – Plenković, Sanja (2002) – *Književni interesi učenika mlađih razreda gimnazijskog usmjerenja*, Osijek: *Život i škola*, 8, 44-57
3. Jelušić, Srećko (2005) - *Dječja knjižnica u razvijanju čitateljske kulture u obitelji (priopćenje o projektu istraživanje čitateljskih interesa i informacijskih potreba djece i mladih)*, Osijek: *Život i škola*, 14, 77-91 (Preuzeto s: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=39595)
4. Nenadić-Tabak, Željka (1992) – *Uloga biblioteka u razvijanju interesa za knjigu i čitalačkih navika osnovnoškolske djece*, Zagreb: *Umjetnost i dijete*, 24, 37-44
5. Pečjak, Sonja; Kolić-Vehovec, Svjetlana; Rončević Zubković, Barbara; Ajdišek, Neža (2009) - *(Meta)kognitivni i motivacijski prediktori razumijevanja teksta adolescenata u Hrvatskoj i Sloveniji*, Zagreb: *Suvremena psihologija*, 12, 257-269
6. Sabolović-Krajina, Dijana (1989) - *Neki aspekti čitalačke kulture mladih*, Zagreb: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 32, 71 – 94.
7. Sabolović-Krajina, Dijana (1995) – *Čitateljske navike tinejdžera u Hrvatskoj*, Zagreb: *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 36, 59-66
8. Visinko, Karol (2000) – *Slikovnica u životu čovjeka*, Osijek: *Život i škola*, 4, 41-48
9. Visinko, Karol (1999) – *Primjena slikovnice u odgojnoj i nastavnoj praksi*; u zborniku: *Kakva je knjiga slikovnica*, Zagreb: Knjižnice grada Zagreba, 70-78
10. Visinko, Karol (2001) - *Čitateljski interesi za neknjiževne tekstove*, *Metodika*, Zagreb, br. 2./3., 163-171

Literatura s mrežnih stranica

1. *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Preuzeto s: public.mzos.hr/fgs.axd?id=20542 (20.10.2016)
2. *Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik (prijedlog)*, 2016. Preuzeto s: mzos.hr/datoteke/1-Predmetni_kurikulum-Hrvatski_jezik.pdf (26.10.2016.)
3. *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolskih odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta RH, Zagreb, 2010. Preuzeto s: mzos.hr/datoteke/Nacionalni_okvirni_kurikulum.pdf (25.10.2016.)
4. Šaškor, Marija - *Poticaji razvijanju čitateljskih navika adolescenata*, Omiš; 2011. Preuzeto s: www.knjiznicari.hr/UDK02/images/4/48/Zup._vijece_srednjih_skola.pdf (22.10.2016)
5. *Poučavanje čitanja u Europi: Konteksti, politike, prakse*, Mreža Eurydice, 2011. Preuzeto s: eacea.ec.europa.eu/Education/eurydice/documents/thematic_reports/130HR.pdf (23.10.2016)
6. http://os-gradac.skole.hr/skola/knjiznica?news_id=101 (25.10.2016)
7. http://www.zdravo.hr/images/aa/slobodno_vrijememladih.htm (20.10.2016)
8. <https://kadzvoni.wordpress.com/2016/01/23/osmasi-najcesce-prepisuju-lektiru-ali-i-najvise-citaju-u-slobodno-vrijeme/> (20.10.2016)
9. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (22.10.2016)
10. UNICEFOV Manifest za školske knjižnice. Preuzeto s: <http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/unesco.pdf> (25.10.2016)
11. <http://gkr.hr/> (27.10.2016)
12. PIRLS 2011. – Izvješće o postignutim rezultatima iz čitanja. Preuzeto s: <https://www.ncvvo.hr/medunarodna-istrazivanja/pirls/> (15.11.2016)

ISTRAŽIVANJE ČITATELJSKIH POTREBA I INTERESA UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE

Spol: M Ž Razred: 5. 6. 7. 8. Uspjeh iz Hrvatskog jezika: _____

a) volim b) volim, ali ne pretjerano c) ne volim

a) mama c) brat / sestra
b) tata d) netko drugi

a) manje od 5
b) od 5 do 30
c) od 30 do 50
d) više od 50
e) ne posjedujem kućnu biblioteku

a) 1 do 2 tjedno b) 1 do 2 mjesечно c) 1 do 2 godišnje d) ostalo _____

a) književna djela b) samo lektirna djela c) novine i časopise

a) prema naslovu
b) prema autoru
c) prema vrsti djela
d) prema debljini knjige
e) prema preporuci (navedi čijoj?)_____

a) pjesme b) romani c) drame d) pripovijetke

8. Koje te teme u knjigama osobito zanimaju? (Zaokruži jedan od ponuđenih odgovora.)

a) ljubavne	d) povijesne
b) pustolovne	e) znanstveno-fantastične
c) kriminalističke	f) ostalo _____

9. Uz što najčešće vezuješ čitanje? (Zaokruži jedan od ponuđenih odgovora.)

- a) učenje i školske obveze b) užitak c) _____

10. Na koji način čitanje utječe na tvoj život?

(Zaokruži jedan od ponuđenih brojeva na ljestivici od 1 do 5 koji najbolje određuje tvoje (ne)slaganje s postavljenom tvrdnjom. Brojevi imaju sljedeće značenje:

1- uopće se ne slažem, 2- uglavnom se ne slažem, 3- niti se slažem niti se ne slažem,
4- uglavnom se slažem, 5- u potpunosti se slažem.)

a) Čitanje mi pomaže u oblikovanju mog pogleda na svijet.	1 2 3 4 5
b) Čitanje obogaćuje moj jezični izraz.	1 2 3 4 5
c) Čitanje ne utječe na moj život.	1 2 3 4 5

11. Jesi li član još neke knjižnice u gradu? (Zaokruži jedan od ponuđenih odgovora.)

Da, (navedi ime knjižnice) _____ **Ne**

12. Koliko često posjećuješ školsku knjižnicu? (Zaokruži jedan od ponuđenih odgovora.)

a) jednom dnevno	d) nekoliko puta tjedno	g) jednom godišnje
b) nekoliko puta dnevno	e) jednom mjesečno	h) nekoliko puta godišnje
c) jednom tjedno	f) nekoliko puta mjesečno	i) ne posjećujem školsku knjižnicu

13. Koji su razlozi tvog dolaska u školsku knjižnicu? (Možeš odabrati više odgovora.)

a) posudba lektirnih djela	d) uporaba računala
b) posudba knjiga za čitanje u slobodno vrijeme	e) ostalo _____
c) učenje / pisanje zadaće	f) ne posjećujem knjižnicu

14. Koju bi lektirnu knjigu preporučio/la čitateljima? (Navedi naslov i autora.)

15. Koju bi knjigu izvan lektire preporučio/la čitateljima? (Navedi naslov i autora.)
